

Національна бібліотека України для дітей
Українська асоціація працівників бібліотек для дітей
Щоквартальний науково-практичний журнал

БІБЛІОТЕКА

У ФОРМАТІ

9

2/2026

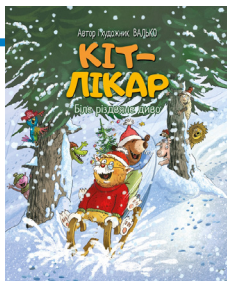
ДИТЯЧИЙ БІБЛІОТЕЧНИЙ
МОЛИТОВНИЙ СНІДАНОК

СВІТЛО
МОЛИТВ
ЄДНАЄ

МОЛИМОСЬ ЗА УКРАЇНУ
2026

КІТ-ЛІКАР (Серія) ВАЛЬКО

Серія книжок про доброго й кмітливого Кота-лікаря, його асистента Йоші та інших мешканців затишного села Шумки. На героїв чекають захопливі пригоди, несподівані випробування й нові знайомства, а завдяки взаємодопомозі, винахідливості та доброму серцю вони завжди знаходять вихід із найскладніших ситуацій. Кожна книга серії — окрема історія, тож їх можна читати в будь-якому порядку.

ОПІВНІЧНІ КОТИ. КН. 4. КІТ-ПРИВИД З БЕЙКЕРЛУ Барбара ЛАБАН

Заклучна книга серії «Опівнічні коти».

Через небезпечні чари під загрозою опиняється рідкісний дар розуміти котячу мову. Щоб урятувати друзів, Нова й Генрі вирушають на пошуки загадкового кота-привида з Бейкерлу, який, за легендами, знає, як зняти прокляття. Та знайти того, кого ніхто ніколи не бачив, буде непросто.

РІЗДВЯНА ЗІРКА Сара Б. ЕЛЬФґРЕН

Андерс, Стіна й Маленька Марта тривожаться за свого новонародженого братика Улофа, який може не пережити суворої зими. Однієї різдвяної ночі з неба падає чарівна Зірка, що рятує життя хлопчику. Та незабаром на неї починає полювати злий чаклун. Щоб урятувати Зірку діти вирушають у небезпечну мандрівку, сповнену магії, дивовижних зустрічей і непростих випробувань.

БІБЛІОТЕКА У ФОРМАТІ

СЛОВО ГОЛОВНОГО РЕДАКТОРА	3
ПРОФЕСІЙНЕ СПІЛКУВАННЯ	
Тетяна КУЗІЛОВА Читання у час глобальних викликів: як бібліотеки світу шукають нові стратегії розвитку дітей	6
Гаріфалія ТЕРІЗАКІ Читання як стратегія розвитку дитини: роздуми з досвіду невеликої бібліотеки Південної Греції	9
Леся КОСТЕНКО Проблемні моменти законодавства у бібліотечній галузі	13
Сніжана КИСЕЛЬОВА Сучасні виклики в бібліотечній та видавничій галузях: від скасування ДСТУ до міжнародних стандартів	16
Лариса БОСЮК Бібліотека для дітей в громаді. Реалії сьогодення	19
СТОРІНКА ДИТЯЧОЇ ТВОРЧОСТІ	
Тетяна ДУДЧАК Воробкевичеві читання «Рідна мова»	24
ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД	
Лариса КАЗАКОВА Як Чернігівська обласна бібліотека для дітей перетворилася на головний соціальний хаб міста	28
Олена СТРИЛЕЦЬ Молодь Кіровоградщини захищає українських митців (за підсумками обласної просвітницької акції «Вивчай. Захищай: українські митці»)	32
Тетяна ДОРОНІНА Культурний обмін зближує країни: проєкт «Бібліотеки-посестри»	36
Тетяна ХОВАНЕЦЬ Формуємо культуру безбар'єрності: з досвіду роботи Тернопільської обласної бібліотеки для дітей	39
Тетяна ГЕРВАСЬЄВА Миколаївська обласна бібліотека для юнацтва: точка опори в часи викликів	43
ПАМ'ЯТНІ ДАТИ	
Юлія ОСАДЧА У всякого своя доля і свій шлях широкий... (До 65-річчя роману О. Іваненко «Тарасові шляхи»)	46
Три питання людині від вовка (До 120-річчя повісті Д. Лондона «Біле Ікло»)	48
Тетяна ПЕРВАК Це зробила вона (Марія Іванівна Вязьмітіна, 1896-1994)	50
КНИЖКОВІ НОВИНКИ	
Наталія ЗАГОРУЙКО, Валентина КРАСНОЖОН Книжкові новинки від Національної бібліотеки України для дітей	56

Щоквартальний науково-практичний журнал.
Заснований у 2015 р.

Головний редактор
ГОРДІЄНКО Алла Іванівна, генеральний директор Національної бібліотеки України для дітей, президент Української асоціації працівників бібліотек для дітей, президент Національної секції Міжнародної ради з дитячої та юнацької книги (IA IBBY), кандидат культурології, заслужений працівник культури України.

РЕДАКЦІЙНА РАДА:
ВАСЬКІВ Микола Степанович — український літературознавець, педагог, доктор філологічних наук, професор.

ГЛУЩЕНКО Світлана Аркадіївна — директор Департаменту моніторингу соціальних прав Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, кандидат юридичних наук.

ДОБКО Тетяна Василівна — український науковець у галузі бібліографознавства, бібліотекознавства, книгознавства, завідувач відділу науково-бібліографічної інформації Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського, доктор наук із соціальних комунікацій, старший науковий співробітник, член Національної спілки письменників України.

МАРЧЕНКО Наталія Петрівна — бібліограф I категорії центру дослідження книги та читання Національної бібліотеки України для дітей, старший науковий співробітник Інституту біографічних досліджень Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського, книгознавець, кандидат історичних наук.

ПОЛІКАРПОВА Людмила Петрівна — заступник генерального директора з науково-методичної роботи Національної бібліотеки України для дітей, заслужений працівник культури України.

СКОРИК Адріана Ярославівна — доктор мистецтвознавства, професор, член Національної спілки журналістів, автор наукових праць і монографій з питань медіакомунікацій.

ЧЕРНОУС Валентина Юхимівна — директор Хмельницької обласної бібліотеки для дітей ім. Т.Г. Шевченка, заслужений працівник культури України.

Літературний редактор
КАДЬКАЛЕНКО Олена Анатоліївна.

Дизайн та верстка
ПОЛЕВІЧОК Ріта Юрївна.

Посилання на видання обов'язкові.
Редакція залишає за собою право літературного редагування і скорочення статей. Редакція може не поділяти точку зору авторів статей. Рукописи не рецензуються і не повертаються. Матеріали друкуються українською мовою.

Алла ГОРДІЄНКО

генеральний директор
Національної бібліотеки України
для дітей,
президент Української асоціації
працівників бібліотек для дітей,
президент Національної секції
Міжнародної ради з дитячої
та юнацької книги (IA IBBY),
кандидат культурології,
заслужений працівник культури
України

ЦІННОСТІ, ЯКІ ОБ'ЄДНУЮТЬ...

Події останнього часу ще раз підтвердили особливу роль бібліотеки як простору довіри та взаємодії. Бібліотека сьогодні поєднує культуру й духовність, освіту і громадянську відповідальність, традиції та сучасність, стаючи місцем зустрічі людей різного віку, професій і світоглядів. Усіх нас об'єднує спільна мета – підтримувати Україну, наближати Перемогу та виховувати покоління, яке любитиме, берегтиме й розбудовуватиме свою державу.

Особливе місце серед подій посів III Всеукраїнський дитячий бібліотечний молитовний сніданок «Світло молитви єднає» – ініціатива, започаткована у 2023 році Національною бібліотекою України для дітей. За цей час проект став важливою суспільною подією, довкола якої гуртуються діти, бібліотекарі, представники різних релігійних конфесій, органів державної влади, дипломатичного корпусу, військові, громадські діячі й волонтери, поділяючи цінності миру, людяності, взаємопідтримки та віри в майбутнє України. Особливого змісту заходу надало те, що цього року він відбувся у День вшанування пам'яті дітей, які загинули внаслідок російської агресії проти України. Учасники молилися

за українських дітей, захисників України, мир, перемогу та майбутнє держави. Захід не лише зібрав понад сто учасників різного віку й світогляду, а й утвердив бібліотеку як простір суспільного діалогу, духовної підтримки та згуртування громади. Досвід проведення дитячих молитовних сніданків засвідчує, що бібліотека може бути місцем відкритого діалогу, духовної підтримки та зміцнення партнерства громади. Саме тому ця практика заслуговує на поширення в бібліотеках територіальних громад, адже сприяє підтримці дітей, розвитку співпраці бібліотек із духовними, освітніми та громадськими інституціями, а також утвердженню цінностей людяності, поваги й відповідальності.

Окремо варто відзначити продовження унікального Всеукраїнського проекту Національної бібліотеки України для дітей «Вишиванка для Героя», який уже кілька років об'єднує дітей, бібліотекарів, митців, військовослужбовців, державних діячів і партнерів задля вшанування захисників України. Розпочавшись у 2022 році як громадянська ініціатива «Діти вишивають Перемогу», проект поступово переріс у масштабний національний рух. Цьогоріч до Всесвітнього дня вишиванки завершили і передали Герою України Кирилу Буданову унікальну вишиванку, створену у рекордно стислі терміни сотнями дитячих і дорослих рук. Особливістю проекту є те, що від вибору Героя та створення авторського дизайну до виконання кожного стібка діти стають безпосередніми учасниками його реалізації.

У межах проекту вишиванки вручені генералу Валерію Залужному (2023) та генералу Василю Малюку (2025). Репліки кожної з них передано на зберігання до Національного музею історії України у Другій світовій війні, а також продано на благодійних аукціонах, а отримані кошти спрямовано на потреби Збройних Сил України. Наразі триває робота над вишиванкою для Героя України, командувача Національної гвардії України, генерала Олександра Півненка, що продовжує історію цього унікального проекту.

Ще однією важливою культурною ініціативою Національної бібліотеки України для дітей є Всеукраїнська естафета гастрономічного рушника «Гостина з «Енеїдою». Заходи в її межах стають яскравими культурними подіями в бібліотеках різних регіонів України.

«Рушник-Енеїда» – масштабний культурно-патріотичний проект, створений у співпраці Міжнародного жіночого руху «За сімейні цінності» та Благодійного фонду «МХП Громаді». Авторка проекту, майстриня Леся Чернюк, вручну вишила орнаменти з інтегрованими QR-кодами, які відкривають доступ до 12 відеорецептів автентичних українських страв, згаданих у поемі Івана Котляревського.

Сьогодні гастрономічний рушник «Енеїда» мандрує бібліотеками країни, об'єднуючи громади навколо української літературної спадщини та народних традицій. Проект засвідчує, що сучасні бібліотеки є осередками збереження культурної спадщини, міжрегіональної співпраці та реалізації загальнонаціональних ініціатив.

Від початку естафети гастрономічний рушник «Енеїда» вже було презентовано в Черкаській, Львівській, Івано-Франківській, Тернопільській, Волинській, Миколаївській, Житомирській, Рівненській, Київській та Чернігівській обласних бібліотеках для дітей, а також у Чернігівській обласній бібліотеці для юнацтва та Закарпатській обласній бібліотеці для дітей та юнацтва.

Успіх започаткованих ініціатив неможливий без людей, які їх реалізують. Саме тому ми продовжуємо зміцнювати професійний потенціал бібліотечної спільноти, адже сучасний бібліотекар – це не лише фахівець, а й комунікатор, організатор, наставник і лідер громади.

Однією з ключових тем фахового діалогу залишається підтримка дитячого читання. Міжнародний круглий стіл «Читання як стратегія розвитку дитини: досвід бібліотек світу» об'єднав фахівців України, Молдови, Греції, Японії, Польщі та Румунії для обговорення шляхів формування стійкої мотивації до читання в цифрову епоху, ефективних практик залучення дітей до книги та ролі бібліотеки у розвитку критичного мислення, емоційного інтелекту й соціальних навичок. Представлені міжнародні й українські практики підтвердили, що читання залишається одним із найважливіших інструментів розвитку дитини, а бібліотеки мають значний потенціал для впровадження нових моделей роботи з дітьми та родинами.

Розвиток бібліотек потребує безперервного навчання, обміну досвідом та пошуку нових підходів до роботи. Відтак Національна бібліотека України для дітей приділяє особливу увагу пріоритетним напрямкам бібліотечної діяльності, оперативно реагуючи на виклики часу. Цьогоріч фахові заходи присвячені цифровій безпеці дітей та національно-патріотичному вихованню.

Всеукраїнський тренінг «Безпечний інтернет у бібліотечному середовищі: практичні аспекти кіберграмотності» охопив питання кібербезпеки, захисту персональних даних, протидії дезінформації та розвитку критичного мислення. Учасники опанували практичні інструменти формування цифрової грамотності дітей і батьків. Під час Всеукраїнського тренінгу «Формування національної свідомості: роль бібліотеки в патріотичному вихованні громади» бібліотекарі ознайомилися з ефективними практиками утвердження української ідентичності, збереження історичної пам'яті та формування громадянської позиції дітей і молоді.

Участь у тренінгах взяли 2342 бібліотечні працівники. Це підтверджує високий запит професійної спільноти на якісне навчання та готовність бібліотек упроваджувати сучасні підходи у своїй діяльності.

Продовжуємо системну роботу з організації та проведення всеукраїнських професійних і творчих конкурсів для бібліотечних працівників та юних користувачів. Важливо, що з кожним роком розширюється коло партнерів та співorganizаторів, які долучаються до їх проведення. Така співпраця не лише підсилює зміст і масштаб конкурсів, а й дає можливість гідно відзначати переможців та проводити фінальні заходи на високому організаційному рівні.

Наразі триває низка всеукраїнських і міжнародних конкурсів, спрямованих на підтримку дитячої творчості, популяризацію читання, правове виховання та розвиток творчих здібностей дітей.

Серед них:

- IX Всеукраїнський конкурс «Лідер читання – 2026»;
- II Всеукраїнський конкурс із правового просвітництва «Охорона праці – запорука безпечного життя»;
- II Всеукраїнський конкурс дитячого малюнка «Відважним воїнам і рідній Україні – любов і шана вдячної дитини!»;
- Всеукраїнський дитячий літературний конкурс «Творчі канікули – 2026»;
- Міжнародний літературний конкурс для дітей України «Ось як це було...», присвячений 100-річчю від дня народження угорської письменниці Єви Яніковської.

Всеукраїнські й міжнародні конкурси дають дітям можливість розкрити свої здібності, заявити про себе, відчувати підтримку й визнання. Через такі ініціативи бібліотеки заохочують до читання й творчості, допомагають розвивати таланти та активніше долучатися до культурного життя країни. В умовах війни участь у конкурсах набуває особливого значення, адже стає для дітей простором творчого розвитку, самовираження, емоційної підтримки та відчуття причетності до спільноти.

Попереду нові виклики, нові ідеї й нові можливості. Віримо, що єдиними зусиллями бібліотечної спільноти, партнерів і друзів наші бібліотеки й надалі залишатимуться відкритими просторами знань, творчості, підтримки та людяності для кожної дитини. Адже саме сьогодні вони допомагають зберігати найважливіше – віру, пам'ять, культуру і дитинство.

Тетяна КУЗІЛОВА

завідувач
всеукраїнського тренінгового центру
Національної бібліотеки України
для дітей

ЧИТАННЯ У ЧАС ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ: ЯК БІБЛІОТЕКИ СВІТУ ШУКАЮТЬ НОВІ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ДІТЕЙ

Сучасні діти зростають у світі цифрових екранів, інформаційного перевантаження та стрімких змін у способах комунікації. Для українських дітей ці виклики поєднуються з досвідом дорослішання в умовах війни, що суттєво впливає на їхній емоційний стан, формування цінностей і сприйняття світу. За таких обставин читання постає не лише як важливий інструмент навчання й розвитку, а й як ресурс психологічної стійкості, внутрішньої опори, відчуття безпеки та суспільної згуртованості. Саме ці виклики стали предметом обговорення під час Міжнародного круглого столу «Читання як стратегія розвитку дитини: досвід бібліотек світу», що відбувся 30 квітня з ініціативи Національної бібліотеки України для дітей та Національної секції IBBY. До професійного діалогу долучилися бібліотекарі, громадські діячі та фахівці з різних країн світу. Попри різні культурні традиції й суспільний досвід, учасники шукали відповідь на спільне запитання: як зберегти інтерес дитини до читання в добу цифрових технологій та інформаційного перенасичення.

Відкриваючи роботу круглого столу, Алла ГОРДІЄНКО, генеральний директор НБУ для дітей, президент Національної секції IBBY в Україні та президент ГО «Українська асоціація працівників бібліотек для дітей», наголосила на зростанні ролі бібліотек у сучасному суспільстві. Поряд із популяризацією читання вони створюють для дітей умови для навчання, творчого розвитку, змістовного дозвілля, психологічної підтримки, спілкування та соціальної взаємодії. Для дітей, які живуть в умовах війни, така підтримка є особливо важливою.

Однією з наскрізних тем міжнародного діалогу стала соціальна функція читання як інструменту згуртованості. Представники Молдови та Румунії презентували моделі, у яких бібліотека виступає не лише інформаційною установою, а центром взаємодії громади.

Євгенія БЕЖАН, президент Національної секції IBBY Республіки Молдова, генеральний директор Національної дитячої бібліотеки імені Іона Крянге, представила бачення бібліотеки як місця, де читання створює зв'язки між поколіннями та допомагає формувати культуру взаємної підтримки.

Схожу думку підтримала Меланія Луана БУТНАРІУ, бібліотекар Центру передового досвіду для дітей та молоді Повітової бібліотеки ім. Джорджа Баріціу з м. Брашов (Румунія), яка презентувала практики роботи бібліотек як відкритих громадських просторів, де до процесу читання активно залучаються не лише діти, а й батьки, педагоги та місцеві спільноти.

У європейському бібліотечному дискурсі це відповідає сучасному розумінню бібліотеки як community hub – простору, що формує соціальні зв'язки та підтримує локальні спільноти через культуру читання.

Особливу увагу учасників привернув досвід Греції. Гаріфалія ТЕРІЗАКІ, магістр освіти та керівниця філії Центральної публічної бібліотеки Каламати в Трифілії, говорила про роль невеликих бібліотек у розвитку дитячого читання. Її виступ став нагадуванням: масштаб установи не визначає масштаб впливу, адже саме невеликі бібліотеки часто мають переваги у можливостях швидко реагувати на потреби громади, персоналізованій роботі з дитиною та більш тісному контакті з родинами. Такий підхід особливо актуальний і для невеликих українських громад, де бібліотека часто залишається одним із небагатьох доступних і головне безкоштовних культурно-освітніх просторів.

Дарія МУРАКАМІ, засновниця Української бібліотеки в Токіо (Shibuya, Японія), вже вдруге долучається до наших фахових заходів. У своєму виступі вона розповіла про створення нею бібліотеки як культурний осередок української громади, де книга є інструментом підтримки мови, культури та емоційного зв'язку дітей із Батьківщиною. Водночас доповідачка наголосила на реальних труднощах, пов'язаних із забезпеченням українською книжкою дітей, які проживають за тисячі кілометрів від України: доставка книжок, формування фондів і постійне оновлення ресурсів потребують значних фінансових витрат. Попри це бібліотека активно долучається до українських культурно-освітніх ініціатив, партнерських проєктів і заходів, прагнучи створити для українських дітей, які мешкають в Японії, живий простір рідної культури, спілкування та читання.

Досвідом роботи з українськими дітьми за кордоном поділилася і Людмила ЮРЧЕНКО, керівниця бібліотеки імені Тараса Шевченка у польському місті Кельце. У своєму виступі вона звернула увагу на проблеми, актуальні для багатьох країн: зниження інтересу дітей до читання та труднощі із залученням юної аудиторії до книги в умовах конкуренції з цифровим середовищем і швидкими форматами споживання інформації. Спираючись на практичний досвід, Людмила ЮРЧЕНКО наголосила, що українські бібліотеки за кордоном мають шукати нові підходи до захоплення дітей до читання. Водночас реалізовувати такі ініціативи без належної фінансової підтримки складно, адже вони потребують не лише сучасної української дитячої літератури, а й відповідного технічного оснащення.

В умовах війни ця робота набуває особливого значення, адже йдеться не лише про підтримку читання, а й про збереження культурної ідентичності покоління дітей, яке формується між кількома країнами та культурами.

В українському професійному блоці значну увагу було приділено трансформації бібліотечних форматів. Фахівці презентували практики використання цифрових інструментів, мейкерства, інтерактивних форматів, творчих лабораторій, ігрових методик та мультимедійних підходів до промоції книги. Ольга КОНАСОВА, директор КЗ Львівської обласної ради «Львівська обласна бібліотека для дітей», представила досвід використання цифрових інструментів та мейкерства як механізмів популяризації книги. Йшлося про інтеграцію творчих лабораторій, технологічних рішень і практик спільного творення у бібліотечну діяльність. Юлія БРАУН, завідувач відділу обслуговування учнів 5-9 класів Запорізької обласної бібліотеки для дітей «Юний читач», поділилася бібліотечними інноваціями у просуванні читання, акцентуючи увагу на інтерактивних форматах, гейміфікації та нових моделях взаємодії з дитячою аудиторією. Вікторія ЗАДОРЖНА, директор Хмельницької обласної бібліотеки для молоді, представила бібліотеку як простір живого читання, у якому книга стає додатковим приводом для спілкування, творчості та соціальної взаємодії. У контексті українських реалій виступ Яни БІЛАШ, провідного бібліотекаря відділу обслуговування користувачів молодшого віку КЗ Сумської обласної ради «Сумська обласна бібліотека для дітей», був присвячений читанню як елементу відновлення

ментального здоров'я дітей у період війни. Наголошувалося, що книга сьогодні дедалі частіше використовується як інструмент психологічної підтримки, стабілізації емоційного стану та формування відчуття безпеки.

Окремою умовою успішної міжнародної взаємодії стала якісна комунікація між учасниками різних країн. Переклад круглого столу забезпечив Данило РЕПЕДЕ, магістрант факультету журналістики Київського міжнародного університету та начальник відділу реклами і зв'язків з громадськістю Благодійного фонду «Здорове дитинство без меж», що сприяло змістовному професійному обміну досвідом і взаєморозумінню учасників із різних країн.

Підсумки міжнародного круглого столу засвідчили: попри різні культурні контексти, професійні моделі та виклики, бібліотечну спільноту в різних країнах об'єднує спільний досвід щоденної роботи з дітьми, для яких книга сьогодні конкурує з численними цифровими форматами та інформаційними потоками.

У різних виступах дедалі виразніше звучала думка, що сучасна бібліотека постає як простір взаємодії – між дітьми, родинами, громадами та культурами, де читання підтримується не лише книгою, а й спільною діяльністю, практиками залучення та професійною співпрацею.

І, можливо, головний висновок цього міжнародного діалогу полягає в тому, що майбутнє дитячого читання створюється не лише книжками, а людьми, які щодня знаходять спосіб залишити дитину в просторі читання – у світі, що постійно змінюється.

Гаріфалія ТЕРІЗАКІ

завідувач бібліотеки
Трифілії –
філії Центральної публічної
бібліотеки Каламати (Греція)

ЧИТАННЯ ЯК СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ ДИТИНИ: РОЗДУМИ З ДОСВІДУ НЕВЕЛИКОЇ БІБЛІОТЕКИ ПІВДЕННОЇ ГРЕЦІЇ

*П*ублікуємо адаптований текст виступу **Гаріфалії Терізаки (Garyfalia Terizaki)**, **завідувача бібліотеки Трифілії – філії Центральної публічної бібліотеки Каламати (Греція)**, представлений під час міжнародного круглого столу «Читання як стратегія розвитку дитини», організованого Національною бібліотекою України для дітей 30 квітня 2026 року.

Філія Трифілії Центральної публічної бібліотеки Каламати є невеликою публічною бібліотекою, що працює в одному з провінційних міст південної Греції. Як структурний підрозділ Центральної публічної бібліотеки Каламати вона забезпечує бібліотечне обслуговування громад регіону Трифілія. Довіра, надана бібліотеці місцевою громадою та головною установою, стала основою всіх ініціатив і проєктів, реалізованих протягом останніх років.

Незважаючи на те, що філія працює лише четвертий рік, вона вже стала важливим осередком для місцевої громади — місцем зу-

стрічей, спілкування та взаємодії. Це простір, де читання не нав'язується, а стає природною частиною життя, досвідом, який можна прожити, осмислити й розділити з іншими.

Наразі бібліотека має лише одного працівника, що значною мірою визначає підходи до організації її діяльності. Плануванню програм і заходів передують уважне вивчення потреб громади: інтересів дітей, викликів, з якими стикаються батьки, а також питань, що залишаються поза увагою інших інституцій. Саме таке розуміння потреб користувачів стало підґрунтям для формування всіх бібліотечних ініціатив.

ЧИТАЦЬКІ ІНТЕРЕСИ ТА ЗАПИТИ СУЧАСНИХ ДІТЕЙ

Сучасні діти не менш допитливі, ніж попередні покоління, проте їхня допитливість має інші форми прояву. Вони звикли до швидкого отримання інформації, насиченого візуального середовища та інтерактивної взаємодії. Завдання бібліотеки полягає не в конкуренції з цифровим світом, а в тому, щоб запропонувати те, чого він не здатний забезпечити повною мірою: глибину сприйняття, можливість зосередженого читання та неповторний досвід особистого переживання історії.

Практика показує, що неможливо говорити про дітей як про однорідну аудиторію з однаковими потребами. Кожна дитина приходить у бібліотеку з власним життєвим досвідом. Інтереси дитини, яка нещодавно переїхала у нове місто, можуть суттєво відрізнятися від інтересів однокласника, який переживає складні сімейні обставини. Саме тому уважне слухання й розуміння потреб користувачів завжди передують створенню нових програм.

Читацькі інтереси дітей є різноманітними, динамічними та глибоко особистими. У відповідності бібліотечні фонди, програми та форми роботи мають бути достатньо гнучкими, щоб відображати цю різноманітність і відповідати реальним потребам дитячої аудиторії.

БІБЛІОТЕЧНІ ІННОВАЦІЇ У ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ ЧИТАННЯ

Досвід роботи бібліотеки засвідчує, що інновації не завжди пов'язані з використанням новітніх технологій. Нерідко найбільш інноваційним рішенням стає створення середовища, у якому дитина почувається почутою, зрозумілою та важливою.

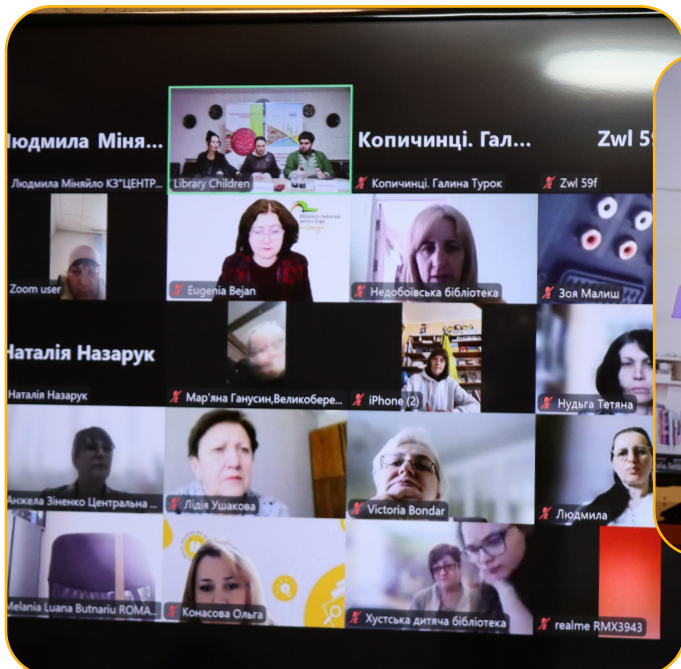
Одним із пріоритетних напрямів діяльності бібліотеки від самого початку стало формування читацьких спільнот із наймолодшого віку. З цією метою реалізується програма читання для дітей від народження до трьох років за участю батьків або інших дорослих, які здійснюють догляд за дитиною. Ці заняття виходять за межі традиційного читання вголос і мають мультисенсорний характер: книги поєднуються з рухом, музикою, ритмічними вправами та різноманітними формами взаємодії. Основною метою програми є не раннє навчання грамотності, а формування позитивного емоційного зв'язку з книгою. Важливо, щоб дитина від самого раннього віку асоціювала читання з відчуттям безпеки, тепла та радості.

Для дітей старшого віку функціонує «Експериментальна лабораторія читання» – довготривала програма, у межах якої читання розглядається як простір для творчості, діалогу та самовираження. Учасники не залишаються пасивними слухачами: вони інсценізують літературні твори, створюють альтернативні варіанти розвитку сюжету, співвідносять прочитане з власним життєвим досвідом. Визнанням ефективності цієї роботи стало відзначення програми Греською секцією IBBY. Ця нагорода підтвердила важливий висновок: коли діти отримують можливість бути активними співтворцями читацького процесу, читання набуває для них особливої цінності та відкриває нові можливості для особистісного розвитку.

Ще однією важливою ініціативою є «Клуб книжки-картинки для дорослих» – читацька група, побудована навколо книжок-картинок, але орієнтована не на дітей, а на дорослу аудиторію. В основі проєкту лежить переконання, що любов до читання формується насамперед у сімейному середовищі. Батьки та опікуни спільно читають, обговорюють твори та відкривають для себе художню й змістову глибину книжок-картинок. Такий формат роботи дозволяє залучити до читання дорослих, адже формування читацької культури дитини значною мірою залежить від читацьких практик людей, які її оточують. Діти стають читачами не тому, що їм про це говорять, а тому, що бачать приклад читання у своєму найближчому середовищі.

Важливе місце в діяльності бібліотеки посідає щорічний Фестиваль прав дитини, який реалізується у співпраці з Мережею захисту прав дитини, Товариством захисту дітей та органами місцевого самоврядування. Захід щороку проводиться в різних населених пунктах регіону. Через літературу, мистецтво та інтерактивні форми участі діти мають можливість осмислювати питання ідентичності, мови, рівності та інклюзії. Фестиваль сприяє перетворенню бібліотеки на активний культурний центр громади та став важливою й очікуваною подією місцевого життя.

Нині бібліотека також бере участь у європейській програмі The Europe Challenge, реалізуючи проєкт «Коли прокидається рідна мова» («When the Mother Tongue Wakes»). Ініціатива покликана привернути увагу до значення рідної мови як одного з фундаментальних прав людини, а також важливого чинника формування ідентичності, суспільної участі та соціальної інклюзії.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РІВНОГО ДОСТУПУ ДІТЕЙ ДО ЧИТАННЯ

ТРАДИЦІЙНЕ ЧИТАННЯ ЧИ ІНТЕРАКТИВНІ ФОРМАТИ: ЩО ОБИРАЮТЬ СУЧАСНІ ДІТИ?

Поширене протиставлення традиційного читання цифровим та інтерактивним форматам видається дещо штучним. Такий підхід може відволікати від головного питання – яким чином забезпечити дітям змістовний і цінний читацький досвід.

Спостереження за читацькими практиками дітей свідчать, що вони потребують як друкованих, так і цифрових форматів, проте кожен із них виконує різні функції. Цифрові технології забезпечують швидкий доступ до інформації, сприяють комунікації та створюють широкі можливості для взаємодії. Водночас книга пропонує інший досвід – можливість зосередженого занурення у світ тексту, розвитку уяви та особистого осмислення прочитаного.

Особливе місце в цьому контексті посідають книжки-картинки. Їх можна розглядати як одну з найскладніших і найвитонченіших форм сучасного мистецтва книги. Читачеві необхідно не лише сприймати текст та ілюстрації, а й встановлювати між ними зв'язки, інтерпретувати підтексти, «прочитувати» паузи й недомовленості, доповнювати зміст власними уявленнями та досвідом. Саме ця інтелектуальна й емоційна співтворчість робить процес читання унікальним і таким, що не може бути повністю відтворений жодним цифровим застосунком.

Отже, визначальним є не питання переваги того чи іншого формату, а створення умов для якісного читацького досвіду кожної дитини. В одних випадках цьому сприяє індивідуальне читання в тиші, в інших – поєднання книги з грою, руховою активністю, сторітелінгом чи цифровими технологіями. Усі ці підходи не суперечать один одному, а доповнюють різні шляхи залучення дітей до читання.

Проблема рівного доступу до читання є одним із найважливіших викликів для сучасних бібліотек. Водночас вона часто розглядається лише крізь призму інфраструктури, хоча насправді йдеться насамперед про рівність можливостей та соціальну справедливість.

Безумовно, наявність бібліотеки в кожному населеному пункті має велике значення. Проте не менш важливим є зміст діяльності бібліотеки та здатність відповідати на потреби різних категорій користувачів. У громаді, яку обслуговує бібліотека, проживають діти з україномовних родин. Саме тому було розширено фонд літератури іноземними мовами, щоб діти мали можливість читати книги рідною мовою.

Для подолання мовних бар'єрів активно використовуються також так звані «мовчазні книги» (silent books) – книжки-картинки без тексту. Такі видання створюють рівні можливості для всіх дітей незалежно від їхнього мовного середовища та рівня володіння мовою. Важливим доповненням до цієї роботи стало створення мобільної «мовчазної валізи» — спеціально сформованої добірки «мовчазних книжок», яка подорожує трьома містами муніципалітету та надає дітям доступ до читання навіть у тих випадках, коли відвідування бібліотеки є ускладненим.

Публічна бібліотека за своєю суттю є демократичним простором. Вона залишається відкритою для всіх, незалежно від соціального походження, матеріального становища чи культурного досвіду. Саме тут кожна дитина отримує доступ до знань, творчості, уяви та нових світів. В умовах зростання соціальної нерівності роль бібліотеки набуває особливо значення, адже вона залишається одним із небагатьох суспільних інститутів, де життєві обставини дитини не визначають її можливостей для розвитку та доступу до культурних ресурсів.

ПРОГРАМИ ТА ПРОЄКТИ НА ПІДТРИМКУ ЧИТАННЯ

Досвід роботи бібліотеки засвідчує, що найбільш ефективними є програми підтримки читання, які не розглядають читання виключно як навчальну навичку чи складову освітнього процесу. Насамперед воно є важливою частиною людського досвіду, що сприяє особистісному розвитку, формуванню емоційного інтелекту та соціальних зв'язків.

Читання дітям від народження, як рекомендує Американська академія педіатрії, позитивно впливає на розвиток словникового запасу, концентрації уваги, емоційної саморегуляції та формує неврологічне підґрунтя для подальшого оволодіння грамотністю. Результати дослідження Кембриджського університету, яке охопило понад десять тисяч дітей, свідчать, що діти, які читали для задоволення у віці від двох до дев'яти років, у підлітковому віці демонстрували кращі когнітивні показники та вищий рівень психоемоційного благополуччя. Такі результати переконливо підтверджують важливість раннього залучення дитини до читання.

Водночас самих лише наукових даних недостатньо для формування сталих читацьких практик. Вирішальну роль відіграють дорослі, яким довіряє дитина: батьки, опікуни, педагоги, бібліотекарі. Саме вони демонструють власним прикладом цінність читання, приводять дитину до бібліотеки та супроводжують її перші читацькі відкриття. Тому активна участь батьків є важливою складовою всіх бібліотечних програм. Бібліотека послідовно розвиває співпрацю із закладами освіти, педагогами та сім'ями, адже культура читання формується насамперед через людські взаємини та спільний досвід.

Істотний вплив на розвиток бібліотеки має також підтримка місцевої громади. В умовах обмеженого державного фінансування значну роль відіграють благодійні внески та спонсорська допомога. Завдяки цьому фонд бібліотеки поповнився більш ніж 1500 новими назвами книг, а матеріально-технічна база була доповнена сучасним обладнанням, зокрема 3D-принтером і засобами для створення подкастів.

Read Me 100 Stories National Reading Program

Надійним партнером у реалізації цих ініціатив залишається Центральна публічна бібліотека Каламати, до структури якої входить філія. Її підтримка та довіра стали важливими чинниками успішного розвитку бібліотеки. Крім того, участь у роботі експертного комітету IBBY сприяла поповненню фонду ще приблизно 500 назвами дитячих книжок, що дозволило розширити можливості для задоволення читацьких потреб користувачів.

Практичний досвід переконує, що одним із найефективніших напрямів бібліотечної діяльності є робота не лише з дітьми, а й з дорослими, які їх оточують. Саме через підтримку сімейного читання та формування позитивного ставлення до книги в родині закладаються передумови для становлення майбутнього читача.

Досвід діяльності невеликої бібліотеки в невеликому місті демонструє, що масштаб установи не завжди визначає масштаб її впливу на громаду. Навіть за обмежених ресурсів бібліотека здатна стати важливим центром культурного життя, простором підтримки, спілкування та розвитку.

Успіх таких перетворень не є випадковим. Він ґрунтується на уважному ставленні до потреб громади, готовності до співпраці, відкритості до нових підходів та постійному пошуку ефективних форм роботи. Навіть молода бібліотека може стати важливою точкою опори для своїх користувачів, якщо будує свою діяльність на довірі, діалозі та взаєморозумінні.

У сучасних умовах читання слід розглядати не лише як інструмент навчання. Воно є засобом формування людських взаємин, розвитку особистості, зміцнення культурної ідентичності та створення згуртованих інклюзивних спільнот.

Бібліотеки – це не лише приміщення та книжкові фонди. Передусім це простори можливостей, довіри й натхнення, які допомагають дітям відкривати для себе ширший світ, розвивати уяву та знаходити власне місце в суспільстві.

Леся КОСТЕНКО

завідувач
науково-методичного відділу
Полтавської обласної бібліотеки
для юнацтва
ім. Олесь Гончара

ПРОБЛЕМНІ МОМЕНТИ ЗАКОНОДАВСТВА У БІБЛІОТЕЧНІЙ ГАЛУЗІ

Бібліотеки в Україні відіграють значну роль як центри сучасного інформаційно-аналітичного забезпечення користувачів в умовах розвитку інформаційного суспільства. Для їхньої ефективної діяльності важливо, щоб держава створювала надійну законодавчу базу й оперативно ухвалила всебічно зважені та науково обґрунтовані рішення щодо удосконалення та осучаснення цієї законодавчої бази. Стан нормативно-правового забезпечення впливає на ефективність та розвиток бібліотечної галузі загалом.

Тож у цій статті автор, маючи і бібліотечну, і юридичну освіту та практику, аналізує деякі нормативно-правові документи, зосередивши увагу на проблемних моментах, прогалинах та неузгодженостях у сфері нормативно-правового регулювання бібліотечної діяльності, а також на труднощах застосування і виконання чинних норм права в реальних умовах функціонування бібліотек.

САНІТАРНІ ДНІ

На сьогоднішній день маємо законодавчу лакуну щодо встановлення у публічних бібліотеках раз на місяць санітарних днів. Усі звикли до того, що санітарні дні – це невід’ємна частина графіків роботи бібліотек, тому що вони реально потрібні, щоб провести раз на місяць ґрунтовне очищення приміщень та знепилення бібліотечного фонду. У такі дні обслуговування користувачів не здійснюється.

Але із нормативно-правовим обґрунтуванням наявності санітарних днів саме у публічних бібліотеках – проблема, тому що на сьогодні не існує жодної прямої норми права, яка б чітко і

однозначно встановлювала, що публічні бібліотеки можуть (чи повинні) встановлювати у себе санітарні дні і у ці дні користувачів не обслуговувати. Зазвичай це прописано лише у колективних договорах бібліотек, правилах користування бібліотеками чи в інших локальних нормативних актах самої бібліотеки (тобто тільки на локальному рівні).

На відміну від публічних бібліотек, спеціальні, зокрема шкільні, щодо встановлення у себе санітарних днів перебувають у набагато кращому становищі, тому що у них таке законодавче обґрунтування є. Так, у «Положенні про бібліотеку загальноосвітнього навчального закладу Міністерства освіти України», затверджені наказом Міністерства освіти України від 14 травня 1999 р. № 139, у пункті 4.9. чітко зазначено: «Один раз на місяць у бібліотеці встановлюється санітарний день».

Публічні ж бібліотеки такого документа, на жаль, не мають. І тому багато бібліотек ще до повномасштабної війни прибрали зі свого графіку роботи встановлені раніше санітарні дні або

залишили їх, але у ці дні обслуговування користувачів не припиняють. Особливо гостро поставало це питання у бібліотеках, які під час перевірки Держаудитслужби отримали зауваження щодо відсутності обслуговування користувачів у ці дні.

БІБЛІОТЕЧНИЙ ПУНКТ

Є певні неузгодженості й у питанні нормативно-правового визначення та характерних ознак бібліотечного пункту. Це важливо для тих публічних бібліотек, які надають свої послуги через використання нестационарних форм обслуговування, зокрема через бібліотечні пункти. На сьогодні існують два нормативні документи, які дають характеристику бібліотечного пункту. Це:

ДСТУ 7448 : 2013 «Інформація і документація. Бібліотечно-інформаційна діяльність. Терміни та визначення понять»	Постанова КМУ від 06 лютого 2019 р. № 72 «Про затвердження Державних соціальних нормативів забезпечення населення публічними бібліотеками в Україні» (із змінами від 30 травня 2025 р.)
Пункт 4.3.19: «Бібліотечний пункт – територіально обмежений підрозділ бібліотеки, що функціонує декілька годин на день і призначений для обслуговування нечисельних груп користувачів інформації».	Пункт 5: «У населених пунктах чи житлових масивах, де публічні бібліотеки відсутні, бібліотечне обслуговування населення здійснюється за допомогою нестационарних форм – бібліотечний пункт, пересувна бібліотека тощо». Пункт 6: «Бібліотечний пункт повинен бути доступним для населення не менше 16 годин на тиждень».

Варто сказати, що Закон України «Про бібліотеки і бібліотечну справу» та «Типові правила користування бібліотеками в Україні» згадують бібліотечні пункти лише як одну з форм обслуговування користувачів, не даючи при цьому його термінологічного визначення.

Ті ж характеристики, що представлені у таблиці вище, наводять дещо різні ознаки бібліотечного пункту. За Держстандартом 2013 року бібліотечний пункт функціонує декілька годин на день і там, де користувачів небагато. Скільки це «декілька» – не зазначено, як і не вказано, скільки днів на тиждень має працювати бібліотечний пункт.

Натомість у Державних соціальних нормативах 2019 року чітко зазначено, що бібліотечний пункт має працювати щонайменше 16 год на тиждень, а також вказано, що бібліотечні пункти відкриваються лише «у населених пунктах чи житлових масивах», тобто не охоплюється функціонування бібліотечних пунктів в установах, у навчальних чи лікувальних закладах, на підприємствах, які вже функціонують зараз і зарекомендували свою ефективність.

Якщо порівняти ці два документи за юридичною значимістю, то другий документ превалюватиме над першим, бо він прийнятий пізніше за датою, і постанова КМУ є юридично сильнішою, ніж ДСТУ. Остаточного ж вирішити цю нормативну неузгодженість могла б прийнята Верховною Радою України нова редакція Закону про бібліо-

теки і бібліотечну справу, де у статті 1 було б зафіксовано єдине конкретне визначення терміну «бібліотечний пункт».

ДЕРЖАВНІ СОЦІАЛЬНІ НОРМАТИВИ

На сьогодні існують проблеми і з виконанням та застосуванням бібліотеками чи органами місцевої влади уже наявних нормативно-правових вимог і положень. Так, згадані вище «Державні соціальні нормативи забезпечення населення публічними бібліотеками в Україні», які мали б стати «дороговказами» для місцевої влади стосовно функціонування бібліотек у їхніх громадах, на практиці не виконуються.

Ці нормативи затверджені не міністерським наказом (тобто вони не є відомчим документом), а постановою Кабінету Міністрів України від 06 лютого 2019 року № 72. А раз так, то цей документ є обов'язковим до виконання не лише бібліотеками як закладами, що знаходяться у сфері впливу Міністерства культури України, а й місцевими органами влади, які зобов'язані виконувати усі постанови КМУ – центрального органу виконавчої влади.

Натомість окремі положення, які містяться у цих обов'язкових Державних соціальних нормативах, масово не виконуються місцевою владою. Так, зокрема пункт 14 цього документа говорить про те, що «публічна бібліотека повинна мати один комп'ютер на 500-1500 осіб зони обслуговування».

Так само часто не виконується обов'язковий норматив щодо бібліотечного фонду. У пункті 11 документа вказано, що «фонди публічних бібліотек повинні щороку оновлюватися щонайменше на 5%, у т.ч. шляхом закупівлі книг – не менше 250 примірників на 1000 осіб зони обслуговування і передплати періодики – не менше 15-20 назв газет та журналів».

Ускладнюється ситуація ще й тим, що юридичної відповідальності конкретних осіб і відповідних органів за невиконання чи порушення Державних соціальних нормативів, затверджених постановою КМУ, не встановлено.

НАДБАВКА ЗА ОСОБЛИВІ УМОВИ РОБОТИ

Проблеми є і у виконанні нормативної вимоги щодо виплати бібліотечним працівникам надбавки за особливі умови роботи. Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2009 року № 1073 «Про підвищення заробітної плати працівникам бібліотек» (із наступними змінами від 25 березня 2014 року № 89) усім бібліотечним працівникам, починаючи з 01 жовтня 2009 року, встановлена надбавка за особливі умови роботи. Ця надбавка є обов'язковою, її розмір встановлений в діапазоні від 1% до 50% від посадового окладу. Конкретний розмір встановлює керівництво бібліотеки.

Але на практиці трапляються непоодинокі випадки, коли така надбавка працівникам бібліотек взагалі не нараховується і не виплачується, навіть у мінімальному розмірі. Згадано вище постановою КМУ встановлена обов'язковість виплати надбавки за особливі умови роботи. Тому факти її ненарахування і невиплати є порушенням законодавства. Місцева влада не може відмінити виплату надбавки за особливі умови роботи і зобов'язана її нараховувати та виплачувати працівникам комунальних бібліотек своєї громади.

МОВА ІНТЕРФЕЙСУ АБІС

Ще одна правова норма, яку порушує велика кількість публічних бібліотек, причому порушує не з власної волі, – це норма частини 3 статті 27 Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» від 25 квітня 2019 року № 270-VIII (із наступними змінами та доповненнями). Вона звучить так: «У роботі органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій державної і комунальної форм власності використовуються **ВИНЯТКОВО** (вид. авт.) комп'ютерні програми з користувацьким інтерфейсом державною мовою». Тобто бібліотечні програми (АБІС) повинні бути лише з україномовним інтерфейсом. Ніякої альтернативи – тільки українська мова.

На практиці ж ситуація зовсім інша: велика кількість бібліотек вимушена використовувати

АБІС з російськомовним інтерфейсом, що були встановлені ще до набрання чинності «мовним» законом. Кошти на придбання, налаштування і підтримання АБІС з україномовним інтерфейсом публічним бібліотекам мають виділяти державні органи чи органи місцевого самоврядування, які є засновниками цих бібліотек. На жаль, це роблять лише одиниці. І поки ситуація не зміниться, бібліотеки й надалі будуть вимушеними порушниками законодавчих вимог про державну мову.

У контексті цієї проблеми варто наголосити, що «Стратегія розвитку культури України до 2030 року», затверджена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 28 березня 2025 року № 293-р, одним із своїх завдань фіксує «розроблення єдиного унормованого програмного забезпечення для бібліотечних закладів із вільним доступом населення до електронного каталогу, обміну інформацією, конвертації баз даних та об'єднання їх в єдину українську бібліотеку». Тож сподіваємося, що це буде реалізовано на практиці.

УЗАГАЛЬНЕННЯ

На сьогодні бібліотечна галузь в Україні має низку проблем у царині її нормативно-правового регулювання, яка потребує оновлення й осучаснення. На цьому наголошується і у «Стратегії розвитку культури України до 2030 року», де декілька разів у тексті згадано про «невідповідність нормативно-правової бази сучасним вимогам галузі» і одним із завдань встановлено «перегляд та актуалізація стандартів і нормативів у сфері культури», до якої відноситься й бібліотечна справа.

05 квітня 2023 року прийнятий і міжнародний документ щодо згаданої проблеми – «Рекомендація Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам про бібліотечне законодавство та політику в Європі», а також додаток до нього під назвою «Рекомендації Ради Європи щодо бібліотечного законодавства та політики в Європі». Україна є членом Ради Європи з 1995 року, тому дія цього документа розповсюджується і на нас.

У вказаних документах окреслено сучасні виклики і вимоги до бібліотек, а також наголошено на необхідності удосконалення бібліотечного законодавства задля забезпечення спроможності бібліотек ефективно реагувати на суспільні зміни та виконувати покладені на них функції. Тому маємо надію, що відповідні владні структури нашої держави, а також органи місцевого самоврядування в громадах здійзнять необхідні дії щодо виконання чинних норм права і приймуть необхідні нормативні документи у межах своєї компетенції, щоб забезпечити бібліотечну галузь сучасною законодавчою базою, яка сприятиме ефективній діяльності публічних бібліотек.

Сніжана КИСЕЛЬОВА

завідувач
відділу каталогізування
Національної бібліотеки України
для дітей

СУЧАСНІ ВИКЛИКИ В БІБЛІОТЕЧНІЙ ТА ВИДАВНИЧІЙ ГАЛУЗЯХ: ВІД СКАСУВАННЯ ДСТУ ДО МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ

В Україні триває процес оновлення нормативно-правової бази бібліотечної справи та перехід на сучасні міжнародні стандарти. Державне підприємство «Український науково-дослідний і навчальний центр проблем стандартизації, сертифікації та якості» (ДП «УкрНДНЦ», <https://uas.gov.ua/news/2086>), яке виконує функції національного органу стандартизації України відповідно до Розпорядження Кабінету Міністрів України № 1163-р від 26.11.2014 року, інформує про скасування в Україні національних стандартів, що входили до системи стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи.

**НАЦІОНАЛЬНІ СТАНДАРТИ,
СКАСОВАНІ ВІДПОВІДНО ДО НАКАЗУ
ДП «УКРНДНЦ» ВІД 29.08.2025 № 163**

- ДСТУ 3582:2013. Інформація та документація. Бібліографічний опис. Скорочення слів і словосполучень українською мовою. Загальні вимоги та правила
- ДСТУ 4826:2007. Інформація та документація. Видання інформаційні. Загальні вимоги
- ДСТУ 4861:2007. Інформація та документація. Видання. Вихідні відомості
- ДСТУ 6095:2009. Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. Правила скорочення заголовків і слів у заголовках публікацій
- ДСТУ 6096:2009. Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. Універсальна десяткова класифікація. Структура, правила ведення та індексування
- ДСТУ 7093:2009. Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. Бібліографічний запис. Скорочення слів і словосполук, поданих іноземними європейськими мовами
- ДСТУ 7152:2020 (ISO 8:2019, NEQ; ISO 18:1981, NEQ; ISO 215:1986, NEQ). Інформація та документація. Видання. Оформлення публікацій у журналах і збірниках
- ДСТУ 7343:2013. Інформація та документація. Видання. Міжнародна стандартна нумерація нотних видань

**НАЦІОНАЛЬНІ СТАНДАРТИ, СКАСОВАНІ
ВІДПОВІДНО ДО НАКАЗУ ДП «УКРНДНЦ»
ВІД 29.08.2025 № 212:**

- ДСТУ ГОСТ 7.28:2004 (ISO 5426-83, ISO 5426-2-96) Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. Розширений набір символів латинської абетки для обміну інформацією (ГОСТ 7.28-2002 (ISO 5426-83, ISO 5426-2-96), IDT).

**НАЦІОНАЛЬНІ СТАНДАРТИ,
СКАСОВАНІ ВІДПОВІДНО ДО НАКАЗУ
ДП «УКРНДНЦ» ВІД 29.08.2025 № 198**

- ДСТУ ГОСТ 7.1:2006 Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання (ГОСТ 7.1-2003, IDT)
- ДСТУ ГОСТ 7.22:2004 Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. Промислові каталоги. Загальні вимоги (ГОСТ 7.22-2003, IDT)
- ДСТУ ГОСТ 7.50:2006 Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. Консервація документів. Загальні вимоги (ГОСТ 7.50-2002, IDT)
- ДСТУ ГОСТ 7.51:2003 Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. Картки для каталогів і картотек. Каталогізація у виданні. Склад, структура даних та видавниче оформлення (ГОСТ 7.51-98, IDT)
- ДСТУ ГОСТ 7.59:2003 (ISO 5963-85) Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. Індексування документів. Загальні вимоги до систематизації та предметизації (ГОСТ 7.59-2003 (ISO 5963-85), IDT)
- ДСТУ ГОСТ 7.71:2003 (ISO 6862-96) Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. Набір закодованих математичних знаків для обміну бібліографічною інформацією (ГОСТ 7.71-96 (ISO 6862-96), IDT)
- ДСТУ ГОСТ 7.80:2007 Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. Бібліографічний запис. Заголовок. Загальні вимоги та правила складання (ГОСТ 7.80-2000, IDT)
- ДСТУ ГОСТ 7.85:2003 (ISO 10444-94) Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. Міжнародний стандартний номер технічного звіту (ГОСТ 7.85-2003 (ISO 10444-94), IDT)

Ознайомитися з «Переліком стандартів із довідково-інформаційної, бібліотечної, видавничої справи і суміжних галузей», чинних в Україні, можна на сайті Національної бібліотеки України імені Ярослава Мудрого: <https://profy.nlu.org.ua/articles.php?lng=uk&pg=84>.

На офіційній сторінці Книжкової палати України у розділі «Стандартизація» публікуються новини та перелік чинних нормативних документів зі стандартизації в галузі видавничої справи: <http://www.ukrbook.net/vidavc.html>.

Анотований каталог, представлений на сайті Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського: <https://nbuv.gov.ua/node/6800>, містить відомості про чинні національні стандарти з бібліотечної, інформаційної, архівної та видавничої справи в Україні.

Постійно оновлюється професійна сторінка проекту «Корпорація бібліотек України для дітей з аналітичного розпису періодичних видань» (Проект «КОРДБА») на сайті Національної бібліотеки України для дітей: <https://chl.kiev.ua/Default.aspx?id=5501>.

Для перевірки чинності документа та відповідності актуальній редакції варто користуватися пошуковою системою порталу Верховної Ради України. Станом на червень 2026 року чинними є такі нормативно-правові акти:

1. Про обов'язковий примірник документів : Закон України № 595-XIV, від 9 квіт. 1999 р., редакція від 31 берез.2023 р. // *Верховна Рада України. Законодавство України* : [вебсайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/595-14#Text> (дата звернення: 01.05.2026).
2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо доставляння обов'язкового безоплатного примірника документів : Закон України № 4319-VI від 12 січ. 2012 р. // *Верховна Рада України. Законодавство України* : [вебсайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4319-17#Text> (дата звернення: 01.05.2026).
3. Про державну підтримку книговидавничої справи в Україні : Закон України № 601-IV від 6 березня 2003 р. // *Верховна Рада України. Законодавство України* : [вебсайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/601-15#Text> (дата звернення: 01.05.2026).
4. Про публічні закупівлі : Закон України № 922-VIII від 25 груд. 2015 р. // *Верховна Рада України. Законодавство України* : [вебсайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/922-19#Text> (дата звернення: 01.05.2026).
5. Про затвердження Інструкції з обліку документів, що знаходяться в бібліотечних фондах. Інструкція з обліку документів, що знаходяться в бібліотечних фондах :наказ Міністерства культури і туризму України,03.04.2007 № 22// *Верховна Рада України. Законодавство України* : [вебсайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0530-07#Text> (дата звернення: 01.05.2026).
6. Про затвердження Інструкції щодо застосування економічної класифікації видатків бюджету та Інструкції щодо застосування класифікації кредитування бюджету : наказ Міністерства фінансів України, 12.03.2012 № 333. Інструкція щодо застосування економічної класифікації видатків бюджету // *Верховна Рада України. Законодавство України* : [вебсайт]. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0456-12> (дата звернення: 01.05.2026).
7. Про затвердження Методичних рекомендацій з бухгалтерського обліку для суб'єктів державного сектору : наказ Міністерства фінансів України, 23.01.2015 № 11. Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку основних засобів суб'єктів державного сектору // *Верховна Рада України. Законодавство України* : [вебсайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0011201-15#Text> (дата звернення: 01.05.2026).
8. Про затвердження Порядку використання документів через обмінні бібліотечні фонди : наказ Міністерства культури України, 31.10.2017 № 1131. Порядок використання документів через обмінні бібліотечні фонди // *Верховна Рада України. Законодавство України* : [вебсайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1583-17#Text> (дата звернення: 01.05.2026).

Лариса БОСЮК

провідний методист
науково-методичного відділу
Кіровоградської обласної
бібліотеки для дітей
ім. Т. Г. Шевченка

БІБЛІОТЕКА ДЛЯ ДІТЕЙ В ГРОМАДІ. РЕАЛІЇ СЬОГОДЕННЯ

Як сьогодні працюють дитячі бібліотеки в умовах війни?
Чи вдається їм задовольняти потреби своїх користувачів?
Чи мають вони підтримку місцевих громад?
Ці запитання дедалі частіше звучать у суспільстві.

Сьогодні можемо стверджувати, що 25 спеціалізованих бібліотек для дітей користувачі відвідують не тільки заради інформаційного та інтелектуального збагачення, а й щоб взяти участь у різноманітних заходах, поспілкуватися з бібліотекарями та однолітками, відвідати засідання бібліотечних об'єднань. Та найголовніше, на думку бібліотекарів, це те, що юні відвідувачі бібліотек під час заходів демонструють хороші знання з історії України і традицій рідного краю, мови, літератури, етики та виявляють бажання займатись творчістю. Прагнучи підтримати пізнавальну активність і творчий розвиток дітей, бібліотекарі трансформують роботу своїх закладів відповідно до умов воєнного стану. Вони сприяють інтеграції юних громадян в соціокультурне середовище, співпрацюючи з навчальними закладами, центрами дитячої та юнацької творчості, службами у справах дітей, центрами соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, місцевими музеями та будинками культури, різними громадськими організаціями та волонтерами.

Про різноманітність та ефективність інформаційно-культурних програм дитячих бібліотек області свідчать статистичні показники. При цьому діяльність Кіровоградської обласної бібліотеки для дітей ім. Т. Г. Шевченка не враховувалася, оскільки вона заслуговує на окремий розгляд.

Послугами дитячих бібліотек користуються 35,6 тис. осіб, серед яких 800 дітей із сімей ВПО та 320 дітей з інвалідністю. На жаль, кількість дітей, які потребують особливої соціальної підтримки та уваги, щороку зростає. Учасниками 3,2 тис. соціокультурних заходів, організованих бібліотеками, стали 47,9 тис. дітей різного віку, а кількість звернень віртуальних абонентів до електронних ресурсів бібліотечних сайтів і блогів сягнула 204,7 тис. У 19-ти бібліотеках забезпечено фізичну доступність будівель і безперешкодний доступ користувачів до бібліотечних просторів.

Читачі мають можливість користуватися друкованими виданнями, яких у фондах дитячих бібліотек 99,8%, серед них 74,6% – україномовні.

Але коефіцієнт оновлення фондів – лише 1,4%. Тому питання оновлення та поповнення фондів є нагальним. Позитивно, що у 2025 році 16 бібліотек для дітей придбали книги завдяки коштам місцевих бюджетів. Також бібліотекарі брали участь у різноманітних проєктах, онлайн-розіграшах, які проводили на своїх сторінках у соціальних мережах видавництва, письменники, благодійні фонди.

Понад 50% дитячих бібліотек працюють за проєктами, спрямованими на конкретну користувачку аудиторію. Адже ця діяльність передбачає не тільки інноваційні процеси в роботі, втілення власних ідей, а й соціальне партнерство та залучення коштів на вирішення окремих питань у громадах. Це короткі і довгострокові гранти (40,5%), підтримка місцевих владних і виконавчих структур (7,1%). Відомі приклади проєктів не тільки в області, а і в Україні – «Казковий вояж Олександрійською громадою «ЦукеркоБус+ДивоБус = щасливі діти» Центральної бібліотеки для дітей Олександрійської МЦБС та проєкт «Школа безпеки «На варті здоров'я» Центральної міської бібліотеки для дітей Кропивницької МЦБС, які у 2024 і 2025 рр. отримали гран-прі та II місце за результатами Всеукраїнського конкурсу проєктів з надання культурних послуг юним мешканцям територіальних громад «Бібліотечні сервіси – дітям». Нові проєкти дитячих бібліотек Олександрійської МЦБС: проєкт ЕОР. Kids.Ukraine (Element Of Play) за підтримки Worldwide Orphans Foundation (WWO) та ГО «Соціальне здоров'я» серед дітей віком від трьох до шести; «Місток» (Центральна міська бібліотека для дітей) націлений на впровадження дошкільного компоненту «Підтримка дітей та молоді через соціально-емоційну освітню діяльність та взаємодію «рівний-рівному» у межах реалізації Програми ЮНІСЕФ

Україна «Розширення можливостей для дітей і молоді через навчання, розвиток навичок та UPSHIFT», яку реалізує ГО «СКЦ «Задзеркалля» у регіонах із високою концентрацією внутрішньо переміщених осіб. У 2025 році за підтримки уряду Німеччини, Дитячого фонду ЮНІСЕФ та співфінансування з міського бюджету у закладі створено інклюзивні санітарно-гігієнічні кімнати з необхідним обладнанням для дітей з інвалідністю. Бібліотека філія № 3 для дітей стала учасником програми «Єднання заради дії», що втілюється IREX в Україні за підтримки Державного департаменту США, та отримала можливість долучитися до квест-гри «У пошуках Довгокрила», що полягала у сприянні соціальній інтеграції дітей із числа ВПО в Олександрійську громаду шляхом залучення до спільної, цікавої та розвивальної активності з місцевими однолітками та отримала цінний інвентар і сценарії для її реалізації. В авторському проєкті бібліотеки для дітей філії КЗ «ЦПБ Долинської міської ради» «Малюнок підтримка ЗСУ» беруть участь читачі усіх вікових категорій, що долучаються до створення малюнків, розмальовок, оберегів, надихаючи військових на боротьбу з ворогом. Читачі Вільшанської селищної бібліотеки філії для дітей із задоволенням відвідують літній кінозал «Подорож до країни Мультяндії» за проєктом «Кіноп'ятниця», де обговорюють книжкових та екранних героїв, малюють літературних та кіноперсонажів. Проєкт Гайворонської бібліотеки філії для дітей № 1 «Загиблі Герої Гайворонщини», починаючи з 2014 року, відображає меморіалізацію подій російсько-української війни у щорічних доповнених друкованих виданнях та відео «Хорообрі серця Гайворонщини», які використовуються під час заходів. Участь дитячої філії Новоукраїнської Центральної бібліотеки

у швейцарсько-українському проєкті «DICADE Summer Clubs 2024 «Ми вдома в Україні» дала можливість якнайкраще організувати змістовне дозвілля дітей громади протягом літніх канікул на базі ЦДЮТ «ЗОРІТ». Декілька років поспіль користується популярністю серед читацьких сімей проєкт «Бібігувернер» Олександрівської бібліотеки для дітей. Це зона комфортного дозвілля з яскравими меблями, іграшками, настільними іграми, пластиковою гіркою, яскравими книжками, пазлами, мольбертом, сухим басейном (кошти виділені місцевою владою). Ще один проєкт цієї ж бібліотеки — «Бібліотечний дворик «Бібліотека = захоплююче дозвілля», де завдяки спонсорам облаштовано ігровий майданчик для спілкування та проведення корисного дозвілля для дітей і дорослих громади. Проєкт «Туристична Світловодщина: бібліотечні сервіси – дітям» бібліотеки філії № 8 для дітей Світловодської МЦБС – це набуття знань про туристичні, історичні та природні перлини Світловодщини через інтерактивні бібліотечні сервіси, творчі заходи та сучасні інформаційні технології. Проєкт «Inclusion в бібліотеці» бібліотеки філії № 12 для дітей Кропивницької МЦБС спільно з КЗ «Центр комплексної реабілітації для дітей з інвалідністю Фортечної районної у місті Кропивницькому раді» долучає до бібліотечних заходів від 100 до 160 дітей даної категорії. «Терпкі історії» – проєкт бібліотеки філії № 21 для дітей Кропивницької МЦБС, спрямований на підтримку та інтеграцію внутрішньо переміщених осіб у м. Кропивницькому. Їхні історії викладаються на блозі «Читайлик». А подкаст цієї ж бібліотеки дозволяє підтримувати освітній і культурний зв'язок із дітьми-біженцями, які знаходяться за кордоном. Бібліопроект «Почитай-но!» бібліотеки філії № 19 для дітей Кропивницької МЦБС не один рік має певний

успіх і реалізовується з вихованцями дитячого садочку мікрорайону. Наприклад, у 2025 році понад 300 діток залюбки взяли участь у 20-ти театралізовано-костюмованих заходах.

Читання для дитини – це знання і захоплення, естетична насолода та ментальна підтримка. Бібліотекарі застосовують різні форми заходів з метою створення позитивної атмосфери навколо дитячої книжки – від посвяти в читачі, книжкових виставок-інсталяцій, літературних подорожей до квестів, буктрейлерів та читань під відкритим небом. Заходи переплітаються з патріотикою, краєзнавством, сучасними технологіями.

Так, бібліотека філія для дітей № 21 Кропивницької МЦБС запропонувала своїм читачам інтерактивний бібліодайджест «Архітектор державності – В. Винниченко» на платформі Genially для кращого розуміння та вивчення дітьми постаті відомого письменника, політичного діяча і нашого земляка. Це не просто список літератури, а структурований, візуалізований та інтерактивний ресурс із певними важливими аспектами, який допомагає легко засвоїти складний історичний матеріал.

Серед посібників малих форм варто назвати рекомендаційний список літератури «Переплетіння долі: підліткові випробування». Його ключова інновація – відмова від традиційного текстового (друкованого або PDF) формату списку на користь динамічної аудіовізуальної презентації. Використання програми PowerPoint дозволило створити візуально насичений та структурований контент. Кожна книга супроводжується зображенням обкладинки, анотацією та графічними елементами, що підсилюють меседж продукту. На думку фахівців, для контенту сучасної підліткової аудиторії це є найбільш звичним інформаційним споживанням.

Геокешинг «У пошуках скарбів» перетворив заклад та прилеглу до неї територію на інтерактивне поле для досліджень – працюючи з GPS-навігатором та спеціальною картою-схемою учасники виконували завдання та отримували практичні навички. Захід подарував дітям не тільки незабутні емоції, а й показав, що бібліотека може бути водночас місцем для захопливого і технологічного дозвілля.

Розголосу серед читачів набула презентація нової англомовної книги «Vitaliy Petrenko and the Secret of the Roman Baths» («Віталій Петренко і секрет Римських лазень») у Центральній бібліотеці для дітей Олександрійської МЦБС та зустріч з Ж. Шкіль – авторкою ідеї створення книжки та засновницею благодійної асоціації «Friends of Oleksandriya» («Друзі Олександрії») у м. Бат (Великобританія), що стало поворотним моментом м. Олександрії та всіляко надає підтримку під час російсько-української війни. Ідею втілили в життя британська авторка Клер Бремвелл-Пірсон, яка раніше працювала художницею мультфільмів для студій Walt Disney та Warner Bros, та українська письменниця, ілюстраторка Олександра Дікая, яка опинилася в Англії під час війни. У центрі сюжету – історія хлопчика Віталія, переселенця з м. Олександрії, який разом із мамою та сестричкою переїхав до старовинного міста Бат після початку повномасштабного вторгнення, де знаходить нових друзів. Книга написана англійською, щоб надихнути дітей вивчати мову, але зустрічаються українські слова, що створює ефект культурного обміну. З метою удосконалення вимови ство-

рено аудіоверсію книги, яку озвучив професійний актор із м. Бат.

Культурно-літературні події бібліотеки філії № 8 для дітей КЗ «Світловодська міська централізована бібліотечна система» об'єднували відвідувачів громади під час: артзустрічі «Майстри пера Світловодщини – дітям» та презентації колекції унікальних автографів письменників-земляків з фонду бібліотеки; голосних читань казок і легенд ромської культури тощо. Також бібліотекарі виступили в якості модераторів сторінки фейсбук місцевого літературного об'єднання «Літо».

Важливу соціальну і психологічну функції виконують дозвіллі активності у бібліотеках, що надають дітям не тільки позитивні емоції та корисний відпочинок, а й знімають стрес, сприяють соціалізації. Це розробка щорічних бібліотечних літніх читань, дитячих свят, фестивалів, івентів, конкурсів. Так, у громаді міста Долинська у межах Всеукраїнської програми «Пліч-о-пліч. Згуртовані громади» відбулася зустріч-виступ дитячого театрального колективу Центру дитячого розвитку та дозвілля Вільнянської міської ради Запорізької області та інтерактивне неформальне знайомство з бібліотекою для дітей філії КЗ «ЦПБ Долинської міської ради».

У дитячих бібліотеках успішно функціонують 44 центри користувачів за інтересами: клуби, гуртки, студії, школи, творчі майстерні з питань літератури, мистецтва, інформаційної культури, краєзнавства, де розкриваються інтелектуальні та творчі здібності, здобуваються практичні навички їх учасників.

Є сталі клуби зі своєю історією розвитку. Створюються й нові користувацькі об'єднання відповідно до викликів сьогодення.

Засідання клубів «У світі Прекрасного» та українсько-болгарського «Другарче» Вільшанської селищної бібліотеки для дітей мали позитивні відгуки у колі юних читачів. Зокрема, мистецька проба «Бібліотека майбутнього – твоє бачення», метою якої був розвиток уяви та творчого мислення дітей, їхніх літературних, художніх і технічних ідей. Учасники створювали малюнки, колажі та ескізи власних проєктів, активно обговорювали деталі, обмінювалися думками та пояснювали свої творчі рішення. Інше засідання «Стежками болгарської культури» відбулося у форматі пізнавально-творчої години, що об'єднала дітей, які мають болгарське коріння. Вони знайомилися з болгарськими звичаями й святами, книгами та ілюстративними матеріалами з фонду бібліотеки, слухали цікаві розповіді про символи Болгарії, вивчали і повторювали окремі слова й вислови болгарською мовою.

Величезною популярністю користується «Школа Робототехніки та 3D технологій» з гуртками в Центральній бібліотеці для дітей Олександрійської МЦБС. Про це свідчать 48 засідань гуртка з робототехніки на платформі Arduino, 46 засідань гуртка Lego Mindstorms для дітей та 46 засідань гуртка з моделювання за допомогою 3D ручки.

У ЦМБД Кропивницької МЦБС розпочав роботу клуб раннього вивчення іноземної мови Spiking Club «Перша англійська» для дітей 5-7 років. Клуби для шанувальників рідного слова «Наша мова – українська» та «Українська – це круто» з різною формою занять – уроки мовної етики і мовних формул, ділове спілкування, практикуми, публічні виступи, бесіди, мовні ігри відкрилися у бібліотеках-філіях № 13 і 8 для дітей Кропивницької МЦБС і КЗ «Світловодська МЦБС».

Юні читачі дитячих бібліотек завзяті у різноманітних конкурсах. Так, минулоріч, до 7-ми обласних турів міжнародних/всеукраїнських конкурсів було залучено 1,1 тис. читачів-дітей

громад. Твори 20-ти юних авторів-земляків відзначено на всеукраїнському рівні – гран-прі, переможні місця в номінаціях, публікації в альманахах та збірках творчих робіт. Відрадно, що кількість дітей, у яких є бажання займатися творчістю, зростає з кожним роком.

Заслужують на увагу волонтерські ініціативи, що з'явилися у бібліотеках із початком війни. Донати, участь у проведенні благодійних ярмарків і акцій; збір пластикових кришечок і плетіння маскувальних сіток; виготовлення поробок, оберегів тощо для передачі ЗСУ; допомога ВПО. Зазначимо, що дитяча філія Новоукраїнської ЦБ співпрацює з Гуманітарним центром для внутрішньо переміщених осіб при ДЦЮТ «ЗОРІТ», допомагаючи сім'ям, що потребують підтримки. Цю справу підтримують й активні юні громадяни – талановиті читачі, за ініціативи яких проводився благодійний ярмарок з продажу авторських виробів, кошти від яких передані захисникам країни. Колективи бібліотек, як осередки згуртованості та підтримки громади отримали відзнаки: дитяча філія Новоукраїнської ЦБ – бойовий прапор 762 Окремої бригади охорони з підписами захисників; бібліотека для дітей філія КЗ «ЦПБ» Долинської міської ради» і бібліотека філія № 8 для дітей Світловодської МЦБС отримали подяки від ГО «Волелюбні серця» та Благодійного фонду «Тепла справа».

Бібліотеки для дітей Кіровоградщини виступають не лише в ролі культурно-інформаційних осередків, але й як центри психосоціальної підтримки населення громад. Попереду чимало нагальних завдань, що потребують рішень: безпека проведення заходів, оскільки більшість закладів не мають укриттів; створення безбар'єрного простору в усіх бібліотеках; оновлення бібліотечних фондів актуальною літературою; придбання нової комп'ютерної техніки; наявність швидкісного та безперебійного інтернету. Тож сподіваємося, що всі ці зусилля та майбутні зміни зрештою працюватимуть на головне – добробут, розвиток і нові можливості для дітей.

Тетяна ДУДЧАК

завідувач
відділу науково-методичної та
інформаційно-бібліографічної роботи
КУ «Чернівецька обласна
бібліотека для дітей»

ВОРОБКЕВИЧЕВІ ЧИТАННЯ «РІДНА МОВА»

У діяльності дитячих бібліотек краєзнавство є одним із пріоритетних напрямів роботи з читачами.

Комплексний характер самого поняття «краєзнавство» спонукає бібліотеки надавати перевагу комплексним формам у популяризації літератури про край. До них належать ті, що давно прижилися у дитячих бібліотеках (уроки народознавства, краєзнавчі та історико-краєзнавчі читання, зустрічі зі знайомими людьми, дослідниками історії та культури краю, літературознавцями, письменниками тощо), і які бібліотеки наразі лише впроваджують (конкурси, проекти, бібліотрансформери тощо). Чернівецька обласна бібліотека активно працює у напрямі популяризації літератури рідного краю та відомих діячів Буковини.

У травні Україна на державному рівні відзначила 190-річчя від дня народження українського письменника, композитора, музично-культурного діяча, педагога Сидора Воробкевича. Це особистість, яка вписала своє ім'я в історію Буковини XIX – початку XX століття, залишається актуальним орієнтиром для розуміння етнокультурного контексту регіону та формування історичної свідомості. Письменник є прикладом невтомної праці, обдарування та любові до свого народу та країни. На прикладі його життя та творчості бібліотека виховує юні покоління читачів.

У Чернівецькій обласній бібліотеці для дітей пройшов цикл заходів для користувачів бібліотеки та читачів бібліотек ТГ області з вшанування пам'яті славетного краянину. У поетичній вітальні «На перехресті муз» найменших читайликів знайомили з творчістю Буковинського Жайвора. Твори для дітей Сидора Воробкевича увійшли до збірок для дітей: «Буковинчики», «Глогорожечка», «Гуцулятко». Ці твори та інші книги про письменника були представлені на книжковій виставці «Воробкевичеві читання».

Користувачі разом із бібліотекарями читали поезії Воробкевича. Їм було цікаво дізнатися, що крім віршів, письменник створював пісні, викладав у Чернівецькому університеті і духовній семінарії, був редактором часописів Буковини, художником. Творив відомий буковинець під декількома псевдонімами: Данило Млака, Демко Маковійчук, Морозенко, Семен Хрін, Ісидор Воробкевич, С. Волох та інші. Він завжди вболівав за освіту та виховання дітей та молоді. У «вітальні» звучали вірші автора «Мова рідна, слово рідне!», «Ти моя Буковина», «Рідний край» тощо. Поезії Воробкевича слухали та читали першокласники Чернівецького ліцею № 11 «Престиж».

На формування Сидора як особистості та майбутнього письменника, громадсько-культурного діяча мали вплив його бабуся Параскева та дідусь Михайло. Саме бабуся навчила його та брата Григорія любити рідну мову, пісню та народ. З її уст Сидір чув силу-силенну казок, пісень, народних оповідань про козаків і турків. Дід поета розповідав безліч оповідей про козацтво, Україну, Залізняка, Гонтю.

Упродовж свого життя автор написав близько тисячі літературних творів різних жанрів: історичних і ліро-епічних поем і балад, оповідань, художніх нарисів, мелодрам, гуморесок, лібрето музичних комедій. Але найбільшу й найціннішу частину його літературної спадщини становлять ліричні поетичні твори.

З метою популяризації творчої спадщини Буковинського Жайвора серед дітей Буковини та відзначення 190-ї річниці від дня народження поета КУ «Чернівецька обласна бібліотека для дітей» спільно з Чернівецьким обласним об'єднанням громадської організації «Всеукраїнське товариство «Просвіта» імені Тараса Шевченка» започаткували та провели І обласний дитячий конкурс Воробкевичевих читань «Рідна мова», спрямований на розвиток мовно-літературної компетентності дітей,

формування національної ідентичності та підтримку українських культурних традицій.

Конкурс проводився двома етапами – з 14 квітня по 14 травня 2026 р.

I етап, відбірковий (відеоформат), відбувся 14-27 квітня 2026 р.

На розгляд журі надійшло 57 робіт. Відеодекламування творів Сидора Воробкевича опубліковані на фейсбук-сторінці Чернівецької обласної бібліотеки для дітей. У день народження письменника, 5 травня, відбулося оголошення переможців I етапу конкурсу.

14 травня 2026 року у Чернівецькій обласній бібліотеці для дітей на II етап конкурсу Воробкевичевих читань «Рідна мова» зібралися поціновувачі творчості Буковинського Жайвора. У конкурсі взяли участь 34 читачі-учні віком 6-18 років з м. Чернівців та ТГ Чернівецької області.

Оцінювало конкурсанти поважне журі, до якого увійшли видатні діячі культури і мистецтв України:

- Іван Дерда, народний артист України, голова Чернівецького обласного об'єднання громадської організації «Всеукраїнське товариство «Просвіта» імені Тараса Шевченка».

- Аліна Біла, український філолог, культуролог, бібліотекознавець, директор КУ «Чернівецька обласна бібліотека для дітей».

- Ірина Вовк, головний спеціаліст відділу культури і мистецтв, охорони культурної спадщини управління культури Чернівецької ОДА.

- Володимир Антофійчук, доктор філологічних наук, професор кафедри української літератури ЧНУ ім. Ю. Федьковича, голова Чернівецької обласної організації НСПУ.

- Тамара Мінченко, заслужений працівник освіти України, українознавець, громадсько-культурна діячка, лауреат премії Дмитра Загула, володарка нагрудного знаку «Василь Сухомлинський».

- Василь Костик, кандидат філологічних наук, доцент кафедри української літератури ЧНУ ім. Ю. Федьковича.

- Антоніна Фантух, тележурналіст, редактор, режисер, телеведуча, педагог, член НСЖУ, заслужений діяч мистецтв України.

Ведучий конкурсу – Павло Токар, культурний діяч, викладач французької мови Багринівського ліцею, член Чернівецького обласного об'єднання громадської організації «Всеукраїнське товариство «Просвіта» імені Тараса Шевченка».

Конкурс розпочався вшануванням загиблих внаслідок збройної агресії РФ проти України. Далі прозвучала літературна композиція «Зоріє, сонце сходить» за творами Сидора Воробкевича у виконанні студентів 2-4 курсів спеціалізації «Сценічне мистецтво» Чернівецького фахового коледжу мистецтв імені Сидо-

ра Воробкевича (керівник – Ганна Шевченко). З вітальним словом до присутніх звернулися Іван Михайлович Дерда та Тамара Антонівна Мінченко, які наголосили на важливості вивчення та популяризації творчості Сидора Воробкевича, значенні рідної мови для людини. Переможців визначили у трьох вікових категоріях (6-9 років; 10-13 років; 14-18 років) у п'яти номінаціях: «ЧИТАННЯ», «СПІВ», «ПРИСВЯТА», «БАГАТОГОЛОССЯ» та «ГЛЯДАЦЬКА СИМПАТІЯ». Виступи учасників вразили присутніх своєю глибиною та артистизмом. На заході звучали поезії Воробкевича: «Рідна мова», «Осінь», «Заграй ми, цигане старий», «Ой, Ісусе, глянь на небо...», «Мій краю милий дорогий» та інші. Підтримати одного з конкурсантів, Загороднього Максима, завітав батько, який наразі захищає Україну. Присутні подякували військовому та подарували оберіг.

Такий масштабний краєзнавчий захід з популяризації творчості Сидора Воробкевича серед читачів-дітей сприяє: розвитку навичок художнього читання та сценічної виразності; залученню дітей до читання та бібліотеки; згуртуванню спільноти воробкевичелюбів задля національно-патріотичного виховання дітей та підлітків. Завершився конкурс нагородження переможців дипломами та пам'ятними подарунками від організаторів та пісенним подарунком від народного артиста України Івана Дерди – «Рідна мова» та «Заграй ми, цигане старий» на слова Сидора Воробкевича.

Воробкевичеві читання «Рідна мова» об'єднали талановитих дітей Буковини поруч із творчістю відомої особистості та згуртували навколо українського слова, книги, культури та історії.

Лариса КАЗАКОВА

заступник директора
КЗ «Чернігівська обласна
бібліотека для дітей»
Чернігівської обласної ради

ЯК ЧЕРНІГІВСЬКА ОБЛАСНА БІБЛІОТЕКА ДЛЯ ДІТЕЙ ПЕРЕТВОРИЛАСЯ НА ГОЛОВНИЙ СОЦІАЛЬНИЙ ХАБ МІСТА

*Ч*ернігівська обласна бібліотека для дітей живе у ритмі дитячих голосів, нових книжок, творчих відкриттів і щоденних зустрічей. Якщо зайти сюди в розпал робочого дня, то вас зустріне справжній вулик: гул дитячих голосів, сміх, шелест сторінок нових книг, стукіт маркерів на майстер-класах, творчі зустрічі, благодійні концерти, квести та інші розважальні та освітні заходи. Це енергія життя, яка в Чернігові – місті-герої, що знає ціну кожному мирному моменту, – звучить по-особливому.

На гостини до господині літні посиденьки

...про літній
цикл свят
українців

У часи великої війни відбулася трансформація культурної та освітньої функцій бібліотеки – вона перетворилася на «безпечну гавань» та «третій простір» для сотень чернігівських родин. У місті, де небо надто часто пронизують звуки сирен, наша книгозбірня стала територією психологічної стабільності та пошуку власної ідентичності.

Чому ж саме дитяча бібліотека стала магнітом, який об'єднав навколо себе чернігівців різного віку? Як класичному закладу вдалося перетворитися на головний соціальний хаб міста, де масштабні заходи збирають аншлаги навіть у найскладніші часи?

Війна вкрала у маленьких чернігівців звичний ритм життя, шкільні перерви, ігри на майданчиках без погляду на небо, впевненість у завтрашньому дні. У цьому контексті Чернігівська обласна бібліотека для дітей взяла на себе роль «острова стабільності», де правила диктує не війна, а цікавість, творчість, захоплення, фантазія, знання. Неможливо ігнорувати факт, що за цим стоїть титанічна праця колективу. Бібліотекарі Чернігівської обласної бібліотеки для дітей, які самі пережили облогу міста, стали для своїх відвідувачів чимось більшим, ніж просто працівниками культури. Вони – ментори, які зустрічають кожного по-смішному, знають уподобання своїх читачів і вміють створити атмосферу, де навіть у похмурий день панує затишок. Особливо це стосується дітей, які переїхали до Чернігова з небезпечних прикордонних громад та окупованих територій. Наша бібліотека допомагає їм швидше адаптуватися та знайти нових друзів.

Сьогодні події в Чернігівській обласній бібліотеці для дітей нагадують масштабні фес-

тивалі. Це яскраві заходи, на які чернігівці чекають тижнями та приходять цілими родинами. Коли сотня дітей разом бере участь у патріотичному квесті або зустрічає відомого письменника – формується потужний колективний імунітет проти відчаю. Кожна така подія стає доказом, що місто живе, місто розвивається, місто дбає про своїх найменших громадян.

Неможливо перерахувати всі події, що сьогодні чекають на прихильників Чернігівської обласної бібліотеки для дітей.... І все ж це:

- ♦ Зустрічі з літературними зірками. У нас побували Сашко Дерманський, Зірка Мензатюк, Леся Мовчун, Богдан Красавцев, Людмила Горова, Олена Терещенко, Олександр Красовицький та багато інших відомих людей, зокрема з Чернігівщини. Ці зустрічі проходять у межах низки проєктів з промоції читання, що започатковані та успішно працюють у книгозбірні: «Щире слово наших земляків. Письменники Чернігівщини», «Торкнутися серця», «Творці і твори», аудіопроект «Читай рідне. Читай рідною». відеопроект «Бібліотечний синоптик».

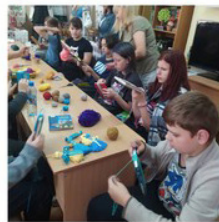
- ♦ Тематичні квести. Перетворення бібліотечного простору на ігрові локації дозволяє дітям досліджувати світ через дію. Це розвиває логіку та командну роботу, що вкрай важливо в умовах соціальної ізоляції.

Наприклад, ми розробили захопливий Нестайко-квест для команд «Бібліодрузі» та «Суперчитачі». Для гри ретельно готуємо призи, маршрутні листи, фішки-бали та п'ять тематичних локацій у різних відділах бібліотеки: «Країна сонячних зайчиків», «Лісова шко-

Лялька-мотанка з ниток

мастерклас на канікулах

ла», «Таємничий лабіринт», «Галіявина загадок» і «Долина фантазій». Разом із провідниками команди проходять маршрут і виконують завдання, заробляючи бали. Успіх формату надихнув нас на створення схожих ігор про Т. Шевченка, І. Франка та Лесю Українку, щоб показати дітям класиків живими й цікавими людьми, а не ідолами. А наприкінці січня ми проводимо традиційну акцію – всі, хто бере книги В. Нестайка до його дня народження, отримують у подарунок власноруч створену бібліотекарями іграшку – сонячного зайчика.

◆ Справжньою родзинкою бібліотеки стали майстер-класи проекту «Скринька ідей для творчих дітей». Численні зустрічі об'єднали дітей та дорослих, перетворивши книгозбірню на справжню майстерню див. Різдвяні віночки, оберегові янголятка, великодні кошики, патріотичні листівки для наших Захисників, найтепліші привітання для матерів і татусів, традиційні ляльки-мотанки, фетрові котики та безліч інших унікальних саморобок учасники виготовили власними руками, вкладаючи в кожен виріб частинку своєї душі і вдячності за кожен мирний світанок.

◆ Проект «Чернігівщина автентична» – ключова складова народознавчої роботи нашої бібліотеки, що поєднує три взаємопов'язані напрями. Мінімузей – справжня скарбниця автентичних чернігівських побутових речей, одягу та рушників; для детального ознайомлення створено каталог із якісними фото та розгорнутими описами експонатів, який допомагає глибше зрозуміти духовну й матеріальну спадщину краю. Другий напрям – «На гостини до господині»: регулярні народознавчі посиденьки, під

час яких досліджують місцеві свята й обряди, проводять тематичні виставки та запрошують народні колективи; кульмінація кожної зустрічі – автентичне частвування, що створює живу атмосферу традицій. Третя складова – улюблений серед дітей кулінарний квест «Читай! Готуй! Смакуй!»: учасники знайомляться з традиціями чернігівської кухні, виконують бібліотечні завдання та отримують призи; за матеріалами квесту бібліотекарі створили унікальну книгу рецептів пращурів, яка зберігає кулінарну спадщину регіону. Проект стає містком між минулим і майбутнім, і це допомагає дітям полюбити свою країну й відчути справжню Україну в серці.

◆ Щоб зацікавлення книгою не зупинялося біля виставок, а ставало живою потребою читати й повертатися до бібліотеки, створена Вookзона – простір відпочинку та емоційного відновлення. Тут читання перетворюється на релаксацію, а сама зона «живе» у ритмі року, змінюючи назви: «Натхнення весняного читання», «Бібліоліто: смачно, цікаво, книжково!», «Королівство осені у бібліотеці», «В обіймах книги і зими». У цьому затишному місці дитина може усамітнитися з книгою, зануритися в історію, заспокоїти емоції та відновити внутрішню рівновагу. Такий формат виховує любов до читання й позитивні асоціації з бібліотекою як дружнім і безпечним простором, куди хочеться повертатися знову.

◆ Простір «Читай, дивуйся, усміхайся» – місце емоційної підтримки, спілкування та позитивних вражень, де дітей зустрічає бібліотечний кіт Кекс – символ затишку й доброти, який дарує усмішки, допомагає заспокоїтися, подолати тривогу та відчути турботу.

♦ Казкотерапевтичний проєкт «З казки починається дитинство...» об'єднав книжкові виставки, терапевтичні та релаксаційні казки, а також особливі зустрічі з казками на блозі «Книжкові хованки», які допомагають дітям заспокоїтися, прожити свої емоції та знайти внутрішню опору.

Чому це важливо саме зараз? Кожен масштабний захід у бібліотеці – це свого роду маніфест. Коли в залі збирається громада, щоб послухати презентацію нової української книжки, – це акт культурного спротиву. Громада об'єднується навколо закладу, бо він пропонує якісний, сучасний і, що найголовніше, ціннісно правильний продукт. Враховуючи потужну роботу, глибокі культурні, освітні, історичні сенси, які ми несемо читачу, можна сміливо стверджувати, що Чернігівська обласна бібліотека для дітей стала тим майданчиком, де вони кристалізуються.

Сьогодні ми спостерігаємо безпрецедентний сплеск інтересу до всього українського. Коли підлітки обирають українські комікси замість російськомовного контенту, а малеча напам'ять знає вірші сучасних поетів – це перемога на інтелектуальному фронті. Бібліотека створює моду на українське, роблячи його сучасним, динамічним та «своїм» для кожного мешканця міста. Особливий фактор згуртування – це можливість бути корисним. Чернігівська обласна бібліотека для дітей трансформувалася у простір, де діти стають активними учасниками наближення перемоги:

♦ Творче волонтерство: майстер-класи з виготовлення оберегів для воїнів ЗСУ (ляльки-мотанки, фетрові котики).

♦ Плетіння маскувальних сіток разом із дорослими.

♦ Збори коштів, ліків, теплого одягу та інших корисних речей для захисників.

♦ Благодійність: проведення ярмарків, концертів, де зібрані кошти передаються на потреби захисників. Після повномасштабного вторгнення у бібліотеці провели вже 4 благодійні заходи на підтримку ЗСУ, зокрема «З Україною в серці» та «Це моя Україна». Ці події стали справжнім єднанням громади навколо спільної мети – Перемоги. Виступи творчих колективів, співаків Ігоря Хоніна, Світлани Вертебної, Олени Михайлової, театру пісні «Забава», чернігівських поетів і військових, а також залучення місцевих підприємців та аніматорів, – усе це перетворює заходи на справжні фестивалі незламності. Тут високе мистецтво переплітається з мужністю воїнів, а дорослі разом із дітьми впевнено крокують пліч-о-пліч, тримаючись за руки та утверджуючи справжні українські цінності.

♦ Емоційна підтримка: малювання листівок та написання листів, які потім їдуть на передову. Це дає дітям надважливе відчуття – суб'єктності. Вони відчувають, що їхні маленькі руки теж здатні допомагати великій країні.

Важливо, що навколо бібліотеки гуртуються не лише чернігівці, а й нові мешканці міста – внутрішньо переміщені особи. Для родин, які втратили дім, бібліотека часто стає першою точкою соціалізації. Тут не запитують про прописку – тут дають книгу, пропонують чай і запрошують до гри. Це робить громаду міцнішою, стираючи межі між «місцевими» та «приїжджими».

Говорячи про успіх закладу, неможливо оминати ціну, якою він дається. Працювати в прикордонному місті – це щоденний іспит на витривалість.

Кожен захід має чіткий план евакуації. Бібліотека навчила своїх читачів, що культура може бути безпечною навіть під час війни. Якщо тривога триває довго – заходи переносяться у безпечні зони, але не скасовуються. Ця впевненість (у найкращому сенсі слова) захоплює громаду.

Феномен Чернігівської обласної бібліотеки для дітей – це не про кількість виданих примірників чи статистику відвідувань. Це про те, як у найтемніші часи культура стає міцним каркасом життя. Громада об'єднується навколо бібліотеки, бо відчуває тут справжність, адже тут не просто перечікують війну – тут готуються до перемоги та миру. Кожна дитина, яка сьогодні обирає книгу замість тривожних новин, кожен підліток, який приходить до нас знайти друзів-однодумців, і кожен батько, який бачить у наших стінах безпеку для своєї родини – усі вони закладають цеглинки у фундамент нового Чернігова.

Чернігівська бібліотека для дітей довела – коли ми об'єднані навколо спільних цінностей, книг та майбутнього наших дітей, нас неможливо зламати.

Олена СТРИЛЕЦЬ

завідувач
науково-методичного відділу
Кіровоградської обласної
бібліотеки для юнацтва
ім. Є. Маланюка

МОЛОДЬ КІРОВОГРАДЩИНИ ЗАХИЩАЄ УКРАЇНСЬКИХ МИТЦІВ (ЗА ПІДСУМКАМИ ОБЛАСНОЇ ПРОСВІТНИЦЬКОЇ АКЦІЇ «ВИВЧАЙ. ЗАХИЩАЙ: УКРАЇНСЬКІ МИТЦІ»)

За свою понад 1500-річну історію Україна в кожному епоху народжувала талановитих митців, науковців, державотворців і героїв. Серед найвидатніших українців традиційно називають Тараса Шевченка, Лесю Українку, Богдана Хмельницького, Івана Франка та багатьох інших. Насправді ж українська історія налічує тисячі постатей, які вплинули на розвиток світової культури, науки й суспільства. Зокрема, княгиня Анна Ярославна, яка стала королевою Франції; Роксолана – одна з найвпливовіших жінок Османської імперії; Костянтин Острозький – засновник першого вищого навчального закладу у Східній Європі; Іван Пулюй – фізик, чий відкриття стали основою рентгенології; Ілля Мечников – нобелівський лауреат; Іван Піддубний – непереможний атлет. Цей перелік можна продовжувати дуже довго.

Упродовж століть росія намагається привласнити собі здобутки видатних українських митців, композиторів, письменників, художників та науковців, аргументуючи це тим, що вони жили за часів російської імперії. Українських діячів висміювали, привласнювали їхню творчість або ж фізично знищували. Тривале колоніальне панування та цілеспрямована політика «переманювання талантів» із «провінції» до «центру» сприяли відриву багатьох видатних особистостей від українського коріння та перетворенню їх на постаті «загальноросійського» масштабу. На підтримку та захист наших українських митців фахівці Кіровоградської обласної бібліотеки для юнацтва ім. Є. Маланюка організували обласну просвітницьку акцію «Вивчай. Захищай: українські митці», яка стала справжнім поштовхом для молоді та бібліотекарів області.

Її мета – національно-патріотичне виховання підростаючого покоління, залучення юнацтва та молоді до збереження та відновлення української культури, сприяння розвитку активної громадянської позиції та підвищення комп'ютерної грамотності, креативності, розвитку творчого потенціалу юнаків і дівчат. Бібліотечні фахівці прагнули поширити інформацію про українських митців та видатних особистостей, яких привласнила собі росія, впровадити серед молоді інноваційні форми роботи з опанування новітніх технологій та інструментів, створити та поширити якісні культурні та патріотичні пости у соцмережах, залучити юнацтво та молодь до бібліотек.

У межах Натхненного дня сучасного бібліотекаря працівники книгозбірень Кіровоградської області мали нагоду прослухати консультацію «Інструменти ШІ для створення друкованої продукції: пости, банери, афіші», де навчалися розробляти цікаву друковану продукцію. Переглянули відеолекцію «Вивчай. Захищай: як досліджувати біографію митця» – цікаві відеоролики, створені працівниками КОБЮ ім. Є. Маланюка, познайомилися з методичними рекомендаціями щодо проведення обласної акції.

Учасниками стали 130 бібліотек із 24 територіальних громад області. Понад 1400 юнаків та дівчат відвідали близько 180 заходів. Результатом спільної роботи бібліотекарів та користувачів стали 274 оригінальні пости, 106 найкращих опублікували на сторінці КОБЮ ім. Є. Маланюка у Facebook. Кращі 44 пости відібрали до Електронного каталогу та виставили на сайті обласної бібліотеки. А 23 найкращі, що повністю відповідали технічним вимогам, увійшли до

«Каталогу постів», який надрукували і передали як подарунок у три публічні бібліотеки області. Каталог форматом А4 складається з розділів: передмова,

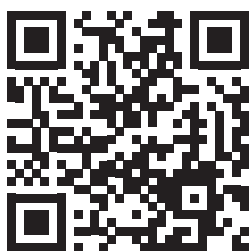
перелік постів за алфавітом українських митців, алфавітний покажчик виконавців постів та зміст. Каталог можна подивитись також в електронному форматі на сайті обласної бібліотеки у розділі «Наші видання».

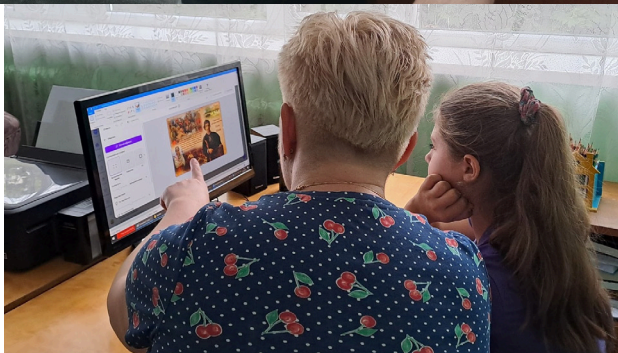
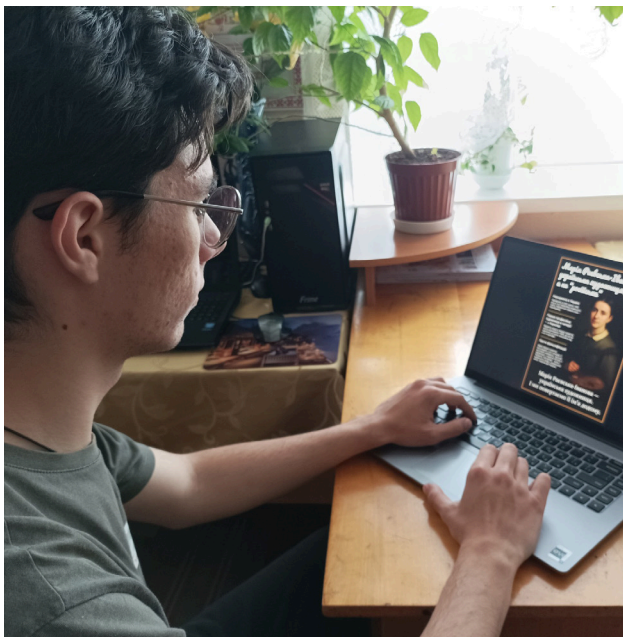
Під час обласного семінару «Бібліотека для молоді – інформаційний центр сучасності», що відбувся у вересні 2025 року, визначили переможців акції. Найкращими визнали наступні пости:

- ♦ користувачки Комунального закладу «Центральна публічна бібліотека Долинської міської ради» Васіліси Попач;
- ♦ користувача Мар'ївської сільської бібліотеки-філії Компаніївської ТГ Дениса Гребенюка;
- ♦ користувачки бібліотеки-філії № 8 для юнацтва Олександрійської міської ЦБС Вікторії Михайленко.

Окрему відзнаку отримала Дельфінівська сільська бібліотека-філія Благовіщенської ТГ, від якої в акції взяла участь користувачка Ірина Мінько. Бібліотеці подарували комплект друкованих постів для використання під час масових заходів та оформлення виставок.

Пости, створені в межах акції, активно використовувалися під час культурно-просвітницьких заходів. Так, 12 серпня методисти КОБЮ ім. Є. Маланюка презентували виставку «Молодь Кіровоградщини захищає українських митців» у межах вуличної акції до Дня молоді «Твій час. Твій день. Твоє місто». Експозиція з 23 найкращих постів привернула значну увагу молоді. Особливою активністю у проведенні заходів відзначилися бібліотеки Благовіщенської, Добровеличківської, Кам'янецької, Новомиргородської, Олександрівської, Світловодської та Соколівської ТГ. Значну кількість користувачів-молоді також залучили бібліотекарі Знам'янської, Новоархангельської та Олександрійської ТГ. У Благовіщенській громаді підготували найбільшу кількість постів – 99.

Фахівці публічних бібліотек області проявили креативність та майстерність, підготувавши для молоді заходи, які об'єднали різні аспекти тематики акції. Зокрема, приділили увагу відтворенню історичної правди під час уроку правдивої історії, години історичних роздумів, історико-краєзнавчих розвідок, історичних занурень, екскурсів та створення цікавих відеороликів. Дізнатися більше про українських митців, імена яких привласнює собі росія, можна було, відвідавши мистецькі компаси, інформаційні портали, просвітницькі лекції, бесіди, години пізнань та відкриттів тощо. Популярними формами роботи були також інформаційні дискусії, круглі столи, диспути, під час яких учасники активно висловлювали свої думки та дізнавалися нові цікаві факти.

Бібліотекарі не оминули увагою й мистецьку складову акції, присвятивши свої заходи відомим українським митцям. Так, у міській центральній бібліотеці м. Знам'янки для учнів ліцею «Інтелект» відбувся мистецький компас «Ілля Ріпин: художник з українського козацького роду». Учасники ознайомилися з життям і творчістю митця, дізналися про історію створення його найвідоміших полотен та взяли участь у тематичній вікторині. У ЦМБ ім. В. Панченка відбулося артзнайомство «Марія

пензля Марії Башкирцевої». Відвідувачі дізналися про життєвий і творчий шлях художниці, її українську ідентичність та внесок у світове мистецтво. Захід також сприяв популяризації знань про видатну мисткиню та подоланню поширених міфів щодо її культурної належності. У Новопавлівському сільському клубі-філії КЗ ЦССБК спільно з сільською бібліотекою-філією КЗ ЦССБ Соколівської громади відбулася історична мандрівка «Гоголь, Скворода та Малевич: українські культурні діячі, яких привласнила росія».

Важливою складовою акції стало опанування сучасних цифрових інструментів. Бібліотекарі організували у своїх громадах майстер-класи з використання штучного інтелекту, воркшопи, ІТ-практикуми та заняття з креативного дизайну. Молодь не лише здобувала нові знання й навички, а й застосовувала їх на практиці, створюючи яскраві та сучасні постери, присвячені діячам української культури. Працівники бібліотеки-філії № 3 Знам'янської ТГ провели для відвідувачів майстер-клас з опанування інструментів платформи графічного дизайну Canva. У бібліотеці-філії № 8 для юнацтва Олександрійської міської ЦБС відбувся майстер-клас зі створення постерів за допомогою штучного інтелекту, а на базі КЗ «Григорівська ЦПБ» проведено історичну мандрівку «40 знакових постатей української культури» та практичне заняття зі створення постерів за допомогою ШІ. Найбільше постерів було присвячено таким постатям, як Іван Айвазовський, Марія Башкирцева, Соня Делоне, Олександра Екстер, Архип Куїнджі, Казимир Малевич, Олександр Мурашко, Ілля Ріпин, Олександр Тарковський. Водночас учасники акції звернулися і до менш відомих імен — Олександра Архипенка, Давида Бурлюка, Івана Похитонova, Марії Раєвської-Іванової, Володимира Челомея та інших. Акція викликала значний інтерес у користувачів бібліотек, адже не лише допомогла більше дізнатися про талановитих українців та розвінчати імперські міфи, а й дала можливість проявити творчість, опанувати сучасні цифрові інструменти та набути нових навичок.

Долучаючись до подібних акцій, бібліотеки стають більш помітними, відкритими та сучасними в очах реальних і потенційних користувачів. Сьогодні бібліотека – це не лише скарбниця книг, а й динамічний простір для навчання, творчості, спілкування та самореалізації, який постійно змінюється відповідно до потреб молодого покоління. Адже молодь – це не лише наше майбутнє, а й наше сьогодення.

Тетяна ДОРОНІНА

заступник директора
Дніпропетровської обласної
бібліотеки для дітей

КУЛЬТУРНИЙ ОБМІН ЗБЛИЖУЄ КРАЇНИ: ПРОЄКТ «БІБЛІОТЕКИ- ПОСЕСТРИ»

*М*іжнародний проєкт «Бібліотеки-посестри: Україна – Велика Британія» започаткований з ініціативи Короля Великої Британії Чарльза III і має за мету культурний обмін та встановлення партнерських відносин між бібліотеками наших країн. 45 бібліотек з України та Великої Британії стали бібліотеками-посестрами. Серед них і Дніпропетровська обласна бібліотека для дітей.

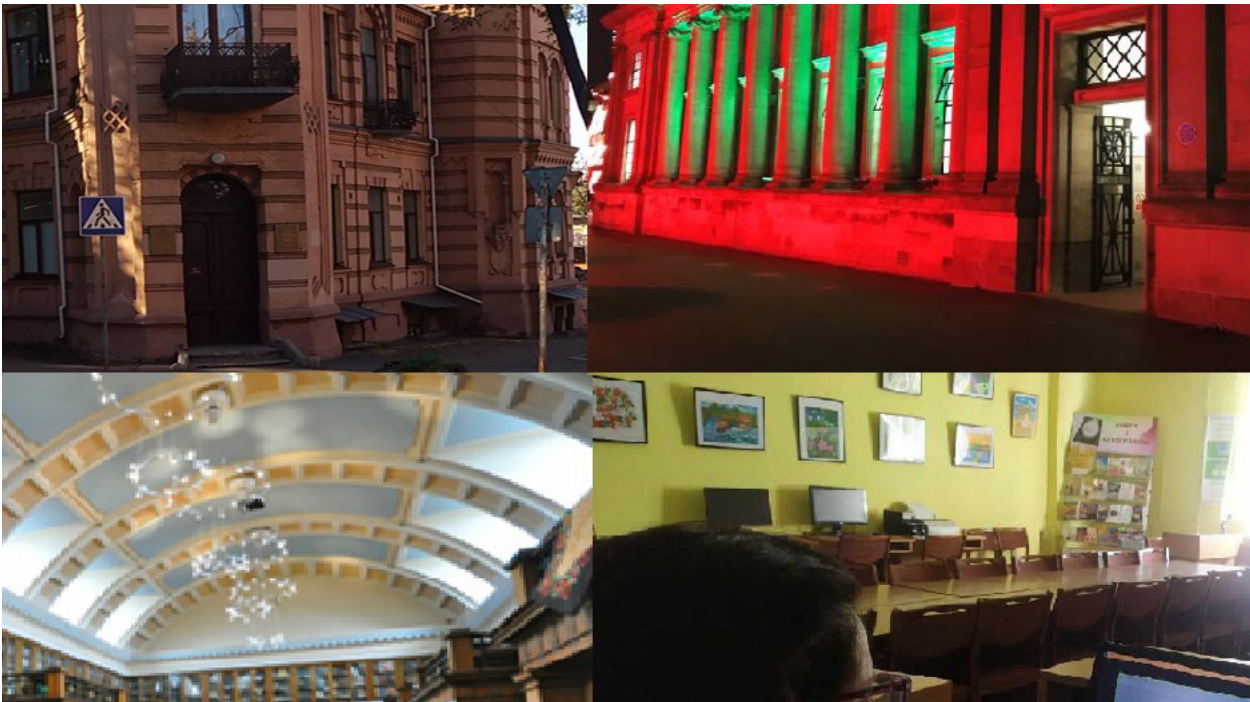
У вересні 2024 року відбулася онлайн-зустріч, яка стала символом початку нової співпраці між бібліотеками України та Великої Британії. У межах цього партнерства українські бібліотеки об'єднують свої зусилля з британськими для обміну досвідом, знаннями та спільної реалізації культурних ініціатив.

«Бібліотеки це більше ніж просто місце для книг, це безпечні простори, де люди можуть знайти підтримку і доступ до знань. Ми раді поділитися нашим досвідом та сприяти розвитку бібліотечної справи в Україні», – зазначила Ізабель Хантер, виконавча директорка

Libraries Connected (Великобританія).

Партнерство дає шанс українським бібліотекам стати голосом України в середовищі бібліотекарів та читачів Великобританії. Організаторами проєкту для України та Великобританії стали благодійний фонд «Бібліотечна країна» та асоціація публічних бібліотек Великобританії Libraries Connected.

У межах міжнародного проєкту «Бібліотеки – посестри» Дніпропетровській обласній бібліотеці для дітей випала почесна нагода співпрацювати з публічними бібліотеками міста Мідлсбро. Старт такої співпраці симво-

лізує прагнення до об'єднання зусиль у важливий період історії обох країн. Цей проєкт – простір для дружніх зустрічей, діалогу та обміну досвідом між бібліотеками. Він об'єднує дві громади, допомагає відкривати нові ідеї та створювати спільні проєкти, що зміцнюють партнерство й довіру. Цей міст будується з книги, слова та взаєморозуміння, долаючи кордони й відстані.

У жовтні та листопаді 2024 року ми обмінялися презентаціями – візитками про свої бібліотеки. Під час онлайн-зустрічей відбулося знайомство з колегами-партнерами та затверджено план майбутньої співпраці наших закладів. Також обговорено спільні проєкти та заходи, які будуть реалізовані на базі бібліотек.

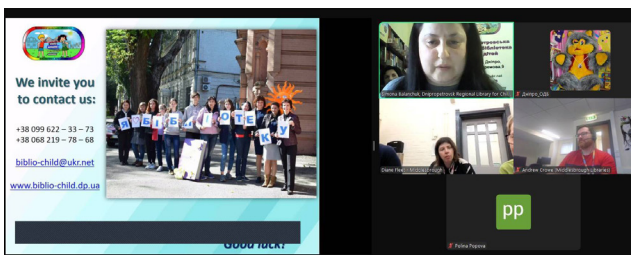
Наші бібліотеки-посестри домовилися у січні 2025 року про підготовку та експонування книжкових виставок до Дня пам'яті жертв Голокосту. Сьогодні, коли світ гуде від потрясінь – революції, національних вибухів, релігійної нетерпимості, війни – ми знову говорили про Голокост, що знищив 6 мільйонів людей. Не для того, аби плекати ненависть, а щоб зберегти пам'ять і робити висновки. Йшлося не лише про трагедію, спричинену злом, а й про силу добра, людяності та співчуття, які зрештою виявляються сильнішими.

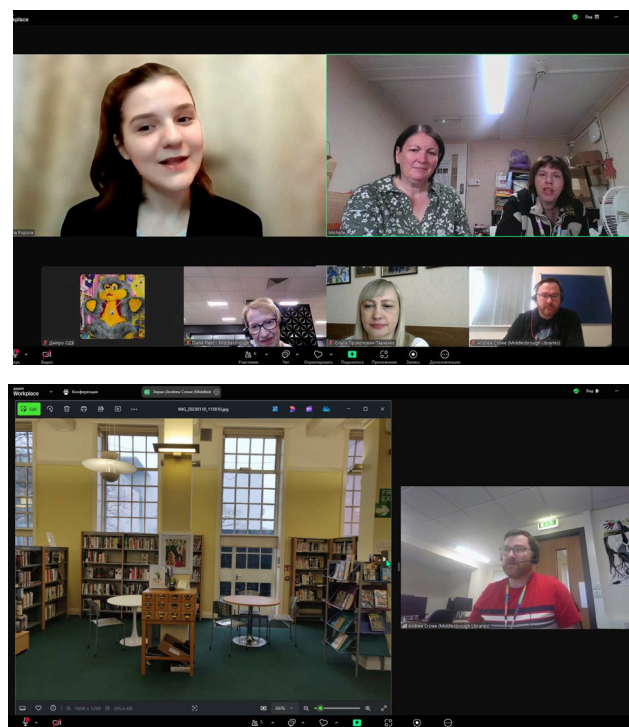
Дніпропетровська обласна бібліотека для дітей підготувала до Дня Святого Валентина декілька книжкових виставок-інсталяцій. Уся історія людства сповнена війнами, інтригами, несправедливістю, але є те, що попри все тримає нас на плаву, – це любов. І крізь усі книги на виставках червоною ниткою проходить це почуття. Бібліотека міста Мідлсбро запросила своїх читачів насолодитися побаченням з книгою в сліпу.

Наші британські колеги запропонували зробити спільний захід до річниці повномасштабного вторгнення росії в Україну. Це відеоролик, у якому британці та українці читають вірші про війну. У ньому взяла участь наша фахівчиня Поліна Попова. Для нас це була можливість говорити про Україну та нагадувати британському суспільству про війну, що триває.

Спільні заходи бібліотек до Великодня стали прикладом культурної єдності та збереження традицій. Читачі обох країн мали змогу дізнатися про звичаї та обряди, що наповнюють свято світлом, духовністю й надією.

У травні 2025 року відбулася чергова зустріч фахівців Дніпропетровської обласної бібліотеки для дітей зі співробітниками бібліотек міста Мідлсбро на платформі ZOOM. Мова йшла про англомовні курси та клуби в бібліотеці. До зустрічі долучилися учасники курсів англійської мови для дорослих, що проходять у бібліотеці під керівництвом письменниці Євгенії Яворської. Жваве обговорення, нові знайомства, обмін думками та мовна практика – усе створило атмосферу справжньої міжнародної взаємодії. Особливим моментом стало пред-

ставлення нашим фахівцем Поліною Поповою клубу англійської мови для дітей, яким вона керує. Захоплива розповідь про його діяльність ще раз підтвердила, що бібліотека – не просто місце для книг, а живий центр знань і розвитку.

На початку літа відбулися спільні заходи для людей із порушенням зору. Два тижні (1-15 червня 2025 року) бібліотеки у Великій Британії надають послуги та підтримку для тих, хто має порушення зору. Послуги, доступні в бібліотеках міста Мідлсбро, – це книги з великим друком; аудіокниги та електронні книги (через додаток BorrowBox). У Дніпропетровській обласній бібліотеці для дітей для такої категорії читачів є тифлокомплекс, книжки шрифтом Брайля, видання зі збільшеним шрифтом, аудіокниги.

Через книги – навколо світу: новий етап співпраці з бібліотеками міста Мідлсбро. Ми разом із читачами вирушаємо у віртуальні мандри! Спільна ідея – створити книжкові виставки, присвячені подорожам. У бібліотеках міста Мідлсбро підготували добірки літератури про захопливі мандрівки Великою Британією та світом. А ми підготували виставку, яка познайомить юних читачів із мальовничими куточками України, її культурою, історією та природними скарбами.

Ми також обмінялися досвідом організації літніх читань у бібліотеках. У фокусі – цікаві формати, нові підходи до заохочення дітей до читання, створення комфортного простору для відпочинку, навчання й творчості. Британські колеги поділилися своїм досвідом проведення Summer Reading Challenge – національної кам-

панії, яка щороку мотивує мільйони дітей у Великій Британії читати під час канікул. Наші літні читання – це веселі квести, майстер-класи, лялькові вистави, читацькі клуби та ігрові платформи, які роблять бібліотеку місцем дитячого натхнення влітку. У вересні підбиваємо підсумки літніх читань та нагороджуємо переможців.

Вже понад рік відбувається співпраця між Дніпропетровською обласною бібліотекою для дітей та бібліотеками міста Мідлсбро. Проєкт «Бібліотеки-посестри» продовжує набирати обертів. У жовтні ми разом відсвяткували яскраве й веселе осіннє свято Хелловін! Через спільні онлайн-зустрічі та обмін святковими ідеями діти з України та Великої Британії ділилися враженнями, розповідали про свої костюми, прикраси й традиції святкування. Дехто читав страшнуваті історії (але не надто!), хтось показував гарбузових монстрів, а були й такі, які просто посміхалися у відповідь, бо навіть через екран відчувалася дружня атмосфера, тепло і цікавість до іншої культури. Такі події – чудовий приклад того, як книги, спільні захоплення та добрі емоції здатні об'єднувати дітей різних країн.

Маємо великі плани на майбутнє – обмін досвідом у сфері дитячого та сімейного читання, проведення спільних онлайн-заходів і творчих зустрічей для юних читачів обох країн. Також готуємо культурні обміни, знайомство дітей із традиціями та літературою України та Великої Британії, реалізацію спільних проєктів, що сприятимуть розвитку читання, креативності та міжкультурного діалогу.

Тетяна ХОВАНЕЦЬ

заступник директора
з науково-методичної роботи
та проектної діяльності
Тернопільської обласної
бібліотеки для дітей

ФОРМУЄМО КУЛЬТУРУ БЕЗБАР'ЄРНОСТІ: З ДОСВІДУ РОБОТИ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ БІБЛІОТЕКИ ДЛЯ ДІТЕЙ

У сучасній бібліотеці важливими є не лише книги, послуги чи комфортний простір. Не меншого значення набуває атмосфера, у якій кожен відвідувач відчуває себе бажаним гостем, незалежно від віку, життєвих обставин чи особливих потреб. Саме тому сьогодні все частіше говорять про безбар'єрність – не як про окремий проект чи вимогу часу, а як про невід'ємну складову якісної бібліотечної роботи.

За останні роки розуміння безбар'єрності суттєво змінилося. Якщо раніше її переважно пов'язували з фізичною доступністю приміщень, то нині це поняття охоплює значно ширше коло питань. Йдеться про створення середовища, у якому кожна людина може вільно отримувати інформацію, користуватися послугами, брати участь у заходах і почуватися прийнятою та почутою.

В Україні сформовано базу документів, які визначають безбар'єрність як один із ключових принципів розвитку суспільства: від указів Президента України до профільних законів і Національної стратегії зі створення безбар'єрного простору до 2030 року. У діяльності бібліотек засади безбар'єрності реалізуються з урахуванням положень Законів України «Про культуру» та «Про бібліотеки і бібліотечну справу», а також методичних рекомендацій Міністерства культури та стратегічних комунікацій щодо забезпечення доступності культурних послуг для людей з інвалідністю.

Для бібліотек безбар'єрність поступово стає щоденною практикою. Вона проявляється у способах комунікації, у підходах до організації послуг, у готовності враховувати різноманітні потреби користувачів. Це увага до деталей, які формують справді відкритий і дружній простір для всіх.

Відповідаючи на ці виклики, фахівці Тернопільської обласної бібліотеки для дітей підготували методичні рекомендації «Безбар'єрна

бібліотека», у яких систематизовано законодавчу базу, окреслено практичні підходи та подано приклади впровадження безбар'єрності у щоденній роботі.

Як показує досвід, шлях до безбар'єрності не обов'язково починати з масштабних змін. Ефективними стають послідовні кроки – внутрішній аудит доступності, закріплення принципів у документах, розвиток компетентностей персоналу, удосконалення інформаційної та цифрової доступності, а також налагодження відкритого зворотного зв'язку з користувачами.

Однак справжня цінність цього підходу проявляється не в документах, а на практиці – у конкретних ініціативах, що змінюють досвід людей.

Одним із таких прикладів є **інклюзивний проект «Світ один на всіх»**, що діє в бібліотеці з 2019 року. Це простір рівності та прийняття, у якому діти з різними можливостями можуть спілкуватися, розвиватися і відчувати себе важливими. Проект спрямований на розкриття талантів, формування соціальних навичок і створення дружнього, безпечного середовища.

Його реалізація стала можливою завдяки партнерству з Центром комплексної реабілітації для дітей з інвалідністю «Без обмежень», Тернопільською спеціальною загальноосвітньою школою-інтернатом для дітей із порушенням слуху та Тернопільським обласним центром комплексної реабілітації. Така взаємодія дозволяє поєднувати освітні, соціальні та терапевтичні підходи.

У вересні 2024 року розпочато новий етап – регулярні інклюзивні зустрічі «Без обмежень», що проводяться двічі на тиждень у бібліотеці або на базі Центру. Вони базуються на американській методиці EOP (Element of Play), наданій Міжнародною благодійною організацією «Rise Alliance for Children», де гра виступає основним інструментом розвитку та взаємодії. Під час занять діти знайомляться з улюбленими темами через книги, гру та творчість: відкривають для себе цінність різноманіття в «Історії про картатого Елмера», вивчають «Форми і фігури» через рухливі ігри, створюють власну «Музичну групу» за допомогою інструментів і ритму, досліджують довкілля, турбуючись про планету під час заняття «ЕкоІсторія», та навчаються співпраці й доброзичливості у вправі «Павутинка добра».

Структуровані заняття, що включають інтерактивні читання, творчі майстерки, розвивальні вправи, спільні перекуси, руханки, проводять бібліотекарі-тренери, які пройшли навчання за вище зазначеною методикою EOP та отримали відповідні сертифікати.

Партнерство дозволяє нам забезпечити роботу з дітьми дошкільного віку, включаючи нейрорізнороманітних дітей та їхні родини. Діти з особливими освітніми потребами вчаться взаємодіяти, знаходити друзів, висловлювати свої думки, відчувати впевненість у собі. Вони отримують досвід прийняття і підтримки, який формує основу їхнього подальшого розвитку.

Програма інклюзивного проєкту «Світ один на всіх» сприяє позитивному психологічному і соціальному благополуччю як дітей, так і їхніх батьків/опікунів.

Не менш важливим напрямом є підтримка емоційного стану дітей. Саме з цією метою у 2022 році було створено **рефлексійно-терапевтичну студію «Голос казок»** для дітей віком 6–10 років. Заняття відбуваються двічі на місяць за участю сертифікованих психологів у невеликих групах, що дозволяє забезпечити довірливу атмосферу. Через казку як основний інструмент діти вчаться розпізнавати свої емоції, говорити про них і відновлювати внутрішні ресурси. Важливу роль у роботі студії відіграє ретельно підібрана література. Серед книжок, які особливо полюбилися учасникам занять і стали основою для спільних розмов та рефлексій, – «Мої друзі емоції. Казки про почуттів» Наталії Діденко, «Велика книга почуттів» Гжегожа Касдепке, серія книжок Гарі та Дженіс Говарт «Коли я сміливий», «Коли я...», «Капризуля Левеня» та «Сорока злодюжка» Оксани Моніч, «Кіт, який любив апельсини» Валері Солтис-Доан, «Азбука ввічливості» Наталії Чуб, «7 звуків щасливих дітей» Шона Кові, «Історії про важливе. 75 притч для роздумів із дітьми» Ельвіри Добровольської, «Якби діти правили світом» Лінди Бейлі та казкова історія Доктора Сьюза «Про Грінча, який украв Різдво».

Саме через сюжети цих творів дітям легше говорити про дружбу, страхи, сміливість, добро, відповідальність, повагу до інших та власні почуття.

В умовах війни така робота набуває особливого значення. Досвід втрат, переїздів, повітряних тривог і небезпеки глибоко впливає на дитячу психіку. Казкотерапія допомагає м'якше прожити ці переживання, зменшити рівень тривожності й відновити відчуття безпеки. Через образи добра, справедливості та мужності діти отримують внутрішні орієнтири й надію. Інколи результати цієї роботи проявляються дуже тихо, але саме вони є найпоказовішими. Одна з учасниць студії на перші заняття приходила мовчазною, уникала взаємодії й не наважувалася відповідати навіть на прості запитання. Вона лише слухала і спостерігала. Згодом з'явилися короткі відповіді, потім – власні думки, а через певний час – бажання читати вголос і брати участь у спільних обговореннях. Ці зміни не були різкими чи показовими, але саме вони найточніше передають суть такої роботи: коли з'являється відчуття безпеки, приходить довіра, а разом із нею і сміливість бути собою.

Розуміння потреб дітей неможливе без підтримки дорослих, тому важливим напрямом роботи став **проект «Батьківські зустрічі на Коперника»**. Це простір довіри й фахової підтримки, де батьки можуть відкрито говорити про виклики виховання та отримувати практичні інструменти. Зустрічі проводить психотерапевт, клінічний психолог Людмила Богуцька. Тематика охоплює як питання самопідтримки батьків («Маленькі кроки важливої самопідтримки: Safe Mode режим»), так і розвиток емоційної грамотності дітей («Сльози в комплекті...», «Мова складних почуттів: як бути з гнівом та злістю»). Особливу увагу приділено формуванню чуйності та емпатії («М'яка сила підтримки»), комунікації в родині («Почуй мене, перш ніж діяти»), питанням тілесності та виховання без сорому, а також підтримці дітей після

травматичних подій війни. Не менш важливими є теми батьківських меж, дисципліни та ресурсу самих дорослих, зокрема зустрічі, що підкреслюють важливість турботи про себе як передумови якісного батьківства. Практичний формат зустрічей із використанням вправ, обговорень і наочних матеріалів допомагає учасникам інтегрувати отримані знання у повсякденне життя.

Важливим ресурсом у забезпеченні доступності є поповнення фондів бібліотеки з урахуванням різних потреб користувачів. Зокрема, наявність літератури шрифтом Брайля дає можливість дітям із порушеннями зору самостійно долучатися до читання, відчувати рівність у доступі до книг і відкривати для себе світ історій без обмежень. Водночас фонд доповнюється виданнями щодо ментального здоров'я (як для дітей, так і для батьків), це допомагає краще пізнати власні емоції, переживання та способи їх проживання.

Особливе місце посідає дитяча література, яка сприяє сенсорному розвитку: тактильні книги, видання з різними фактурами, інтерактивними елементами. Такі книги не лише залучають до читання, а й допомагають дітям через дотик, відчуття та гру краще пізнавати світ, розвивати чутливість й уяву.

Усі ці ініціативи разом формують цілісну екосистему безбар'єрності, де бібліотека стає не лише місцем доступу до інформації, а й простором підтримки, розвитку і взаєморозуміння. Безбар'єрність у бібліотеці – це не окремий напрям роботи і не набір формальних вимог. Це спосіб бачити людину – уважно, без упереджень, із розумінням її потреб і досвіду. Це щоденна практика малих, але важливих дій: пояснити простіше, підтримати вчасно, дати можливість висловитися, створити відчуття безпеки. І саме в цих діях народжується довіра.

Досвід Тернопільської обласної бібліотеки для дітей свідчить, що безбар'єрність починається не з інфраструктури, вона починається зі ставлення. А вже з нього виростають простори, послуги й проекти, які справді працюють для людей. Там, де людину бачать і чують, і з'являється справжня рівність можливостей.

Тетяна ГЕРВАСЬЄВА

завідувач
відділу автоматизації
бібліотечних процесів
Миколаївської обласної бібліотеки
для юнацтва

МИКОЛАЇВСЬКА ОБЛАСНА БІБЛІОТЕКА ДЛЯ ЮНАЦТВА: ТОЧКА ОПОРИ В ЧАСИ ВИКЛИКІВ

В умовах повномасштабної війни та суспільних трансформацій бібліотеки дедалі активніше виконують функції соціокультурних, освітніх і комунікаційних центрів. Миколаївська обласна бібліотека для юнацтва (МОБЮ) вибудовує свою діяльність відповідно до актуальних суспільних викликів і державних стратегій, зокрема Всеукраїнської програми ментального здоров'я, Національної стратегії зі створення безбар'єрного простору в Україні та Стратегії розвитку читання «Читання як життєва стратегія».

Сьогодні МОБЮ є осередком інтелектуального, культурного та громадянського розвитку, а також простором психологічної й соціокультурної підтримки громади. Її діяльність спрямована на створення відкритого простору для всіх, хто потребує спілкування, розвитку і підтримки. Особлива увага приділяється інтеграції внутрішньо переміщених осіб, родин військовослужбовців і вразливих категорій населення – через доступ до інформації та різноманітні форми дозвілля. І, що не менш важливо, – через створення безпечного середовища для діалогу і самореалізації.

Важливим етапом у діяльності бібліотеки стало проведення у 2025 році обласного соціологічного дослідження «Ментальне здоров'я: як може допомогти бібліотека», у якому взяли участь 622 респонденти. Його результати засвідчили, що сьогодні користувачі потребують не лише інформації, а й практичних інструментів самопомогі для подолання стресу, зниження тривожності та профілактики емоційного вигорання. Найбільший попит мають заходи, що поєднують інформаційний і практичний компоненти: тренінги з безпеки, емоційної саморегуляції, а також творчі й арттерапевтичні формати. Показово, що серед найпоширеніших способів подолання стресу респонденти назвали читання і спілкування. Тобто саме ті практики, які традиційно становлять основу бібліотечної діяльності.

Відповідь на ці запити формується у тісній взаємодії з партнерами. До реалізації заходів активно долучаються представники громадських, благодійних та міжнародних організацій, серед яких благодійні фонди, гуманітарні, громадські організації та інші інституції. Активними учасниками заходів є учасниці Простору «Вільна», члени ГО «Освітній центр «Універси-

тет третього віку», представники організацій осіб з інвалідністю, а також бібліотечна спільнота як Миколаївщини так і України загалом. Така взаємодія дає змогу охоплювати різні вікові та соціальні групи населення, забезпечувати відкритий міжсекторний діалог і посилювати спроможність бібліотеки як сучасного соціокультурного центру.

Відповідаючи на ці запити, у бібліотеці сформовано кілька ключових напрямів роботи. **Перший – психологічна підтримка та розвиток ментального здоров'я.** Показово, що приблизно кожен десятий захід бібліотеки має саме таке спрямування. У 2025-2026 роках на базі МОБЮ спільно з партнерами проведено п'ять сесій курсу «Самодопомога Плюс», три сесії програми «Активне довголіття», групові заняття для підлітків з управління емоціями, а також цикли зустрічей із психологами та арттерапевтичними студії. Ці формати дають людям не просто підтримку, а конкретні навички – саморегуляції, стійкості, відновлення внутрішніх ресурсів. Практика засвідчує: творчість стає ще одним ефективним інструментом стабілізації емоційного стану. У бібліотеці проведено понад 80 майстер-класів і арттерапевтичних заходів – від рукоділля до живопису і флористики. Окремий важливий напрямок – освітньо-профілактична робота, спрямована на формування культури взаємоповаги, безпечної поведінки та толерантності. Миколаївська ОБЮ працює на довготривалий результат – соціальну згуртованість і розвиток активної громадянської позиції. З цією метою бібліотекою організовано молодіжний форум «Молодь за зміни».

Другий напрям – виїзна робота в громадах. Одним із важливих принципів діяльності бібліотеки є забезпечення доступності бібліо-

течних послуг не лише у стінах закладу, а й у територіальних громадах області. У 2025 році проведено понад 40 виїзних заходів у містах і селах Миколаївщини. Це були бібліотерапевтичні й арттерапевтичні практики, інтерактивні ігри, казкотерапія та інші формати, що поєднують розвиток і емоційну підтримку. Паралельно проводилися інформаційні сесії «Бібліотека для розвитку громади», спрямовані на ознайомлення мешканців з освітніми та культурними можливостями бібліотек. У 2026 році ця діяльність продовжується – вже реалізовано понад 20 виїзних заходів у різних громадах області. Такі ініціативи є важливими для людей різного віку, внутрішньо переміщених осіб і всіх, хто потребує підтримки та доступу до культурних ресурсів. МОБЮ й надалі розвиватиме виїзну діяльність, щоб кожен міг долучитися до культурного життя, відчувати себе учасником творчого процесу та отримати емоційну підтримку.

Третій напрям – популяризація книги і читання. Протягом 2025 року реалізовано понад 130 заходів у межах бібліотечних програм «Територія читання» та «Українські акценти». У роботі поєднуються традиційні й сучасні формати – книжкові виставки, літературні зустрічі, воркшопи, квести, інтерактивні онлайн-проекти. Серед найбільш помітних подій – фестиваль молодіжної книги «BookFest: книжковий кураж» у Братському та відкриття літнього бібліотечного майданчика «Книга під парасолькою». Ці ініціативи сприяли інтеграції бібліотеки у відкритий культурний простір та популяризації читання як складової сучасного міського середовища. Програма «Українські акценти» спрямована на підтримку української мови і сучасної літератури як основи національної ідентичності. Через різноманітні фор-

мати нам вдалося охопити широку аудиторію і сформувати стійкий інтерес до українського слова. Важливою складовою стали офлайн-та онлайн-зустрічі з письменниками та культурними діячами. Зокрема, відбулися зустрічі з авторами Українського ПЕН, онлайн-спілкування з поетом і військовослужбовцем Сашком Кучеренком (Обрієм), презентації сучасних українських авторів. Окремої уваги заслуговує проєкт літературних стримів «Читацькі посиденьки з автором». За час його реалізації проведено 39 зустрічей із письменниками з різних регіонів України. Це створило живий простір діалогу між автором і читачем. Активно розвивається і цифровий напрям діяльності: віртуальні виставки, відеоогляди, буктрейлери, тематичні добірки літератури. Це дає змогу бібліотеці залишатися доступною та актуальною для сучасного користувача.

І ще один важливий напрям – краєзнавча та патріотична просвіта. У межах програми «Вчимося в минулого – творимо майбутнє» проведено інтерактивні екскурсії, краєзнавчі вуличні квести, віртуальні подорожі, презентації творчості письменників-краян. Реалізовано низку інформаційних публікацій, спрямованих на збереження історичної пам'яті та розвиток патріотичної свідомості. Програма «Ми з України» охопила понад 50 заходів патріотичного спрямування – тематичні години, виставки, лекції, інтерактивні квести. Такі формати допомагають формувати ціннісне ставлення до історії, культури і державності, зміцнюють громадянську позицію молоді та залучають до соціально важливої діяльності.

Підсумовуючи, варто зазначити, що досвід Миколаївської обласної бібліотеки для юнацтва засвідчує трансформацію сучасної бібліотеки у багатофункціональний соціокультурний простір. Простір підтримки, розвитку, діалогу і відновлення, який допомагає людині вистояти, знайти нові сенси й залишатися активною частиною громади. Саме через таку діяльність бібліотека робить вагомий внесок у культурний розвиток регіону та зміцнення суспільної стійкості.

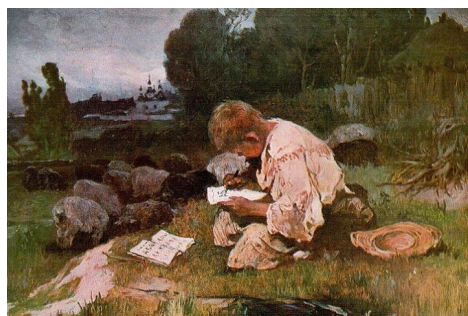
Юлія ОСАДЧА

провідний бібліотекар
КЗ Київської обласної ради
«Київська обласна бібліотека
для дітей»

«У ВСЯКОГО СВОЯ ДОЛЯ І СВІЙ ШЛЯХ ШИРОКИЙ...»

до 65-річчя роману О. Іваненко
«Тарасові шляхи»

На небі – загадковий Чумацький шлях, який мерехтить зірками...

На землі – недалеко від хати – Чорний...

Щось, певно, передалося у генах від чумака Григорія Шевченка до його середульшого сина, якому він не залишив ніякої спадщини, передчуваючи, що все його земне життя буде шляхом – і чорним, і зоряним...

І серед безкрайнього степу благословить хлопця кобзар на могилі:

«Біжи, хлопче, своїм шляхом, та не бійся... Щастя тобі доле»¹...

Його шлях – від рідної Кирилівки, де сироті в свитині, ні на що не здатному, на думку односельців, ледащу, та ще й учню дяка із сумнівною репутацією – до Вільно, де козачка пана Енгельгарда спочатку почастують різками, а потім віддадуть у науку (комерція, панове!), звідти – до північної Пальмири, де доля щиро посміхнеться йому чи не вперше у житті, і знову до України, на якій вже плачуть люди над тоненькою книжечкою «Кобзар», і далі, далі, далі... Каземат, Орська фортеця, Аральське море і казахські степи... аж до Чернечої гори над Дніпром.

«Тарасові шляхи» – кращої назви для книги про шевченкове життя годі було і вигадати.

...Як же так сталося – спогадами дитинства Шевченко щедро поділився в «Автобіографії», у власних віршах та повістях, а от творів для дітей, за винятком повісті Степана Васильченка «В бур'янах», не писав ніхто. Але ж важко знайти українську дитину, яка б виростала, не знаючи ще змалечку «Садок вишневий коло хати», «Рече та стогне Дніпр широкий...», «Мені тринадцятий минало...», «Як умру, то поховайте»? Як згадувала Оксана Іваненко: «Ім'я Тараса Шевченка з перших кроків мого життя було мені відоме і близьке... Щороку в березні місяці в Шевченкові дні влаштовувалися ранки та вечори. У залі – портрет Шевченка, оздоблений вишитими рушниками, квітами. Ми всі в українських вбраннях слухаємо, схвилювані і зворушені, доповідь про його життя, гірке і прекрасне, потім виступаємо самі, потім всі співають, стоячи, його «Заповіт».²

У 1939 році до чергового шевченківського ювілею авторка «Лісових казок» написала коротке оповідання «Чорний шлях» із дитинства Кобзаря, взявши за сюжетну основу той самий широковідомий епізод із першої подорожі малого Тараса до вигаданих ними ж стовпів, які підпирають небо. Проте хотілося сказати більше: в оповідання не вкладалися ані розповіді діда Івана про гайдамачину, ані навчання у школі, ані смерть матері і пекельне життя з мачухою, ані поневіряння по

дяках з єдиним пристрасним бажанням – навчитися малювати. Фіналом повісті стало навчання в Академії художеств та перше видання «Кобзаря». Але так вже взяв у полон Великий Кобзар письменницю родом з Полтави, тезку його першого кохання, що не так то й було легко покинути його чи не на самому початку величних і страдницьких шляхів...

Рішення повернутися на них прийшло на Уралі під час війни. Книгу, яку авторка читала майже напам'ять у школах та госпіталях, відчувачи щирі співчуття та інтерес слухачів, варто було продовжувати, а то й доповнити (наприклад, розділ, коли Тарас ходив чумакувати з батьком, з'явився лише в одному із останніх видань роману)... Праця розтягнулася не на роки – на десятиліття. Треба було пройти Тарасовими шляхами як в уяві, так і в дійсності, не вигадуючи, боронь Боже, жодного епізоду, але пропускаючи кожен крізь серце... У сучасному на той момент Ленінграді побачити Тарасовими очима Петербург минулого століття... Помандрувати Україною, позбирати народні перекази про Кобзаря. Побувати у Середній Азії. Працювати до сьомого поту в архівах, читаючи і перечитуючи спогади сучасників. А головне – поринути з головою у шевченківські вірші і поеми, у прозу і щоденники... Бо як можна без цього писати про українського генія?

Були й сумніви, – чи може жінка слабкою жіночою рукою писати про таку постать та ще й для дітей? Але ж Кобзар так любив дітей, і стільки писав про страдницьку жіночу долю, що, певно, не заперечував би.

Події Шевченківського життя нанизувалися на його шляхи, як намисто, і добігли кінця, коли Чернеча Гора над Дніпром прийняла у себе великого сина свого народу... І дивно було після того йти київськими вулицями до музею Шевченка і бачити людей, які живуть своїм звичайним життям. У музеї помітили її стан і делікатно поцікавилися, чому Оксана Дмитрівна така зажурена. І зрозуміли її. Чи легко жити з людиною п'ятнадцять років, а потім її поховати?

«... Не моїм слабким рукам відтворити всю велич нашого геніального поета-борця, та нехай моя книга буде скромною квіткою у вінку пам'яті, які складають йому вдячні нащадки... А для мене було безмежним щастям працювати над нею, і як би я могла прожити без цього?»³

Вона могла з повним правом повторити за своїм героєм:

Ми не лукавили з тобою.

Ми просто йшли! У нас нема

Зерна неправди за собою⁴...

¹ Іваненко О. Тарасові шляхи / О. Іваненко. — Київ, 1989. — С.36

² Сеймовська Г. Постать Тараса Шевченка в рецепції Оксани Іваненко / Г. Сеймовська // Статті про Шевченка. — Режим доступу: <https://kobzar.luguniv.edu.ua/today/statti/seymovska.html>. — Назва з екрану. — Дата звертання: 10.02.2026.

³ Іваненко О. Тарасові шляхи / О. Іваненко. — Київ, 1989. — С.756

⁴ Шевченко Т. Доля / Т. Шевченко // УкрЛіб: Бібліотека української літератури. — Режим доступу: https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=3992#google_vignette. — Назва з екрану. — Дата звертання: 10.02.2026.

ТРИ ПИТАННЯ ЛЮДИНІ ВІД ВОВКА

до 120-річчя повісті
Д. Лондона «Біле Ікло»

Джек Лондон... Його прізвище повинно викликати стійку асоціацію з британською столицею, але ж ні! Прочитуючись разом із іменем, воно викликає у пам'яті картини пекельних хуртовин, пекучих морозів і боротьби за існування під тужливе вовче виття... Джек Лондон – він же Джон Граффіті у дитинстві – він же і Мартін Іден, і Джон Ячмінне Зерно і... Біле Ікло?

Друзі небезпідставно називали його Вовком. А маєток, де оселився найзнаменитіший на той час літератор Америки, він сам називав Вовчим будинком. Відчував себе ближче до цих гордих і самотніх тварин, аніж до людей, зітканих із суперечностей, світла і тіні, суміші добра і зла, Божого образу та звірячих інстинктів...

Він погоджувався зі словами свого кумира, англійського філософа Герберта Спенсера: «Виживає найсильніший!» (не тільки у тваринній зграї, але й у людському суспільстві). Майже такі слова міг сказати і вовк із білим зубом, якби він міг мислити і говорити: «Мета життя – пожива. Життя саме – це пожива. Життя живе коштом життя. Є ті, які їдять, і ті, кого їдять. Закон цей велів: їж, а ні – тебе з'їдять»¹. Та що казати! Зраду, несправедливість, соціальну нерівність автор «Морського вовка» та «Білого Ікла» пізнав ще до народження. Вагітна ним мати ледве не наклала на себе руки, батька він не знав ніколи, вітчим, який дав йому своє прізвище, помер рано, і з підліткових років довелося важко працювати на консервній фабриці, ловити устриць у бухті Сан-Франциско, полювати на котиків біля берегів Японії і врешті вирушити на Каліфорнію, але замість золота принести звідти тільки хворобу (і ще незабутні враження – теми для майбутніх творів). Недарма перші сторінки «Білого Ікла» показують Північ без сентиментів і прикрас – вовки переслідують двох чоловіків, які тягнуть за собою труну третього, але і у двоногих, і у чотирилапих шанси на виживання однакові – мінімальні...

Безіменне вовчєня (на четверть собака) виживає, бо він найсильніший у зграї. Як же далі складається його доля? У «Поклику предків» собака йде до вовків, підкорюючись голосу крові. У «Білому Іклі» ситуація прямо протилежна – вовк опиняється серед людей.

У індіанців він отримує кличку Біле Ікло, і вчиться боятися тих, хто його годує, і водночас коритися їм за шматок м'яса. Потрапивши до рук Красеня Сміта, стає учасником собачих боїв – і вчиться ненавидіти. Коли його господарем стає інженер Скотт, щось поступово (дуже поступово!) починає змінюватися...

Несподівана доброта виявляється страшнішою за жорстокість, тому що вона незрозуміла. Людська рука підіймається над вовчою головою, помножений на ненависть інстинкт волає – вкуси! Але удару немає, навпаки – рука просто лягає на голову. Як так може бути? Біле Ікло відчуває одне – розгубленість... Парадокс, який добре відомий людям. Той, хто звик до жорстокого ставлення, саме так сприймає добро – щось тут не так? Від мене чогось хочуть? Нічого?

Так не буває! Треба бути завжди готовим до того, що вдарять! Треба тримати зуби напоготові!

Непростий і дуже довгий шлях від ненависті й страху до любові і віри Джек Лондон відтворює з точністю психолога. День за днем, тиждень за тижнем, місяць за місяцем вовк адаптується до того життя, у якому є місце довірі. До здобуття власного бога... Коли Скотт покидає його на кілька днів, він біжить за візком, доки стане сили (чи не знайома сцена із книг або фільмів про відданих собак?), а згодом повертається. Лягає біля порожнього крісла... Раніше йому, народженому пустелею, не потрібний був ніхто. Тепер він страждає від розлуки. І це не слабкість. У цьому його сила.

«Він був вовком, але у ньому жила любов – нове, тепле почуття, якого він не розумів, але якому корився». Вовк не став собакою. Вовк залишився вовком. Але вже тим Вовком, який перегризе горло (у прямому сенсі) будь-якому ворогові свого бога і господаря та дозволить цуценятм вівчарки безтурботно повзати по ньому, а собі – облизати безпомічне вухасте створіння.

В історії вовка прочитується історія людської душі... І це не тому, що Джек Лондон олюднює свого героя, а навпаки!

Біле Ікло задає вдумливим читачам як мінімум три питання.

Для того, щоб вижити в екстремальних умовах, потрібно бути найсильнішим. А чи досить цього для того, аби просто жити? Не у сніговій пустелі, не серед співучасників у собачій упряжці, не серед суперників у бою, а коли поруч крісло, комин і Він – твій власний бог?

Чи можна приручити дику тварину? Наприклад, сліпий вовк Сіроманець у повісті Миколи Вінграновського зміг подружитися з хлопчиком Сашком, і незважаючи на трагічні події, ніхто з них не зрадив цій дружбі.

І найголовніше – чи можна подолати психологічні травми минулого? Це вже стосується безпосередньо нас, людей.

Прислухаємося до безсловесної тварини та перекладача його думок із вовчої мови на людську. Біле Ікло, що пройшов цей шлях, доводить, що власне минуле – не те, що можна забути. Але й воно не вирок для майбутнього. Проте не вірте тому, хто обіцяє вам зцілення за один день. Беріть у спільники максимум часу, безмежне терпіння і неодноразове повторення – і настане день, коли спогади перестануть викликати біль, а вовк у вашій душі лашитиметься головою, як найвідданіший пес!

¹ Цитати із повісті за посиланням: Лондон Д. Біле Ікло / Д. Лондон // УкрЛіб: Бібліотека Зарубіжної Літератури. — Режим доступу: <https://www.ukrlib.com.ua/world/printit.php?tid=898>. — Назва з екрану. — Дата звернення: 28.04.2026

Тетяна ПЕРВАК

головний бібліотекар
відділу обслуговування дітей,
юнацтва та організаторів
дитячого читання
Національної бібліотеки України
для дітей

ЦЕ ЗРОБИЛА ВОНА

МАРІЯ ІВАНІВНА ВЯЗЬМІТІНА
(1896–1994)

У 2026 році виповнюється 130 років від дня народження організатора і першого директора Наукової бібліотеки Академії архітектури УРСР (нині Державна наукова архітектурно-будівельна бібліотека імені Заболотного) (1944–1948), дослідниці, яка вміло поєднала бібліотекознавство, археологію, орієнталістику; сходознавиці, авторки фундаментальних наукових праць із найдавнішої археології України і Сходу та мистецтв, кандидата філологічних та історичних наук, лауреата Державної премії УРСР в галузі науки і техніки (1980) Марії Іванівни Вязьмітіної.

Народилася Маруся (так називали дівчинку в родині) 22 квітня за старим стилем (05 травня за новим) 1896 року у селі Круподеринці Бердичівського повіту на Вінниччині (тепер Житомирська обл.) в родині службовця. Згодом родина переїхала у м. Київ. Батько дівчинки служив у маєтку дипломата, графа Миколи Ігнат'єва, потім працював головним касиром Річфлоту, мати була домашньою вчителькою в родині графа.

У 1916 році дівчина закінчила із золотою медаллю Фундуклеївську жіночу гімназію. Того ж року вступила на слов'яно-російське відділення історико-філологічного факультету Київських вищих жіночих курсів. У 1920 році Марія Вязьмітіна публікує свою першу наукову працю, а ще через два роки отримує ступінь кандидата філологічних наук.

Трудову діяльність дівчина розпочала ще навчаючись у гімназії: займалася репетиторством, а зі студентських років – працювала в адресному столі та друкаркою в редакціях газет.

У 1923-1924 рр. Марія навчалася на мистецтвознавчому відділенні Київського археологічного інституту, де її викладачами були Данило Щербаківський, Олексій Новицький, Всеволод Зуммер, Сергій Гіляров, Федір Ернст, Федір Шміт. Навчання не закінчила через закриття навчального закладу. Продовжувала освіту в гуртку «Studio» при Кабінеті українського мистецтва УАН (Українська академія наук). Наприкінці 1926 року Марія Вязьмітіна стає аспіранткою у Олексі Новицького при Музеї мистецтв Всеукраїнської академії наук у Києві (далі – Музей мистецтв, Музей мистецтв ВУАН, Музей Ханенків) та одночасно у

Дмитра Гордєєва при Харківській філії кафедри мистецтвознавства УАН на відділенні мистецтва Близького Сходу. Після закінчення аспірантури Вязьмітіна захистила промоційну роботу на звання наукового працівника-мистецтвознавця на тему «Мусульманський інкрустований бронзовий посуд часів розквіту», що дало їй можливість виокремити та очолити у музеї Відділ Мистецтва Сходу у Музеї мистецтв ВУАН. Так само у 1929 році вона організувала Відділ мистецтва Сходу у Харківському художньо-історичному музеї. Паралельно з музейною роботою у 1930-1931 роках читала курс лекцій з історії мистецтв Близького Сходу в Київському художньому інституті (нині Національна академія образотворчого мистецтва і архітектури (НАОМА)), організовувала виставки, брала участь у археологічних експедиціях до Середньої Азії, Криму та Кавказу, засіданнях конференцій (Керченської археологічної та Херсонської, Всесоюзному з'їзді сходознавців у Харкові). У 1930 році створила першу тематичну експозицію мистецтва Близького та Середнього Сходу.

Творчий підйом і кар'єрне зростання науковиці були пригальмовані політичними змінами в країні. У результаті згорання «українізації» і нищення інтелігенції після тривалого цькування, ідеологічних перевірок, Марію Вязьмітіну звільняють у 1934 році з Музею мистецтв ВУАН із заборonoю займатися науковою працею. Протягом 1934-1935 років вона працює завідувачем бібліотеки Інституту геології та мінералогії ВУАН, з 1936 по 1941 роки – очолювала бібліотеку Київського будинку архітектора.

У 1937 році Марії Вязьмітіній випадає можливість взяти участь у Термезькій археологічній комплексній експедиції (ТАКЕ), організованій Міхаїлом Массоном, де вона, керуючи загоном, проводила розкопки на городищі Айртам стародавньої Бактрії часів кушанів (тепер це території сучасних Афганістану, Таджикистану, Узбекистану й Туркменістану). Там Марія Іванівна не лише працювала з раритетами та рятувала стародруки, а й створила систему їх опису, що стала базою онлайн-архіву НБУВ (Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського).

Вязьмітіна впроваджувала структуровані підходи до опису східних рукописів і музейних колекцій: чітка номенклатура, обмежений, але точний тезаурус, перехресні покажчики, формування спеціалізованих фондів. Її ініціативи допомогли вибудувати цілісні тематичні зібрання: археологічні звіти, альбоми з мистецтва Сходу, каталоги рукописів, польові щоденники та фото-теки. У вільний час Марія Іванівна перекладала оповідання Джека Лондона. Це хобі не лишилося без відзнаки: переклади Вязьмітіної увійшли у багатотомник Джека Лондона 1927 року, а також у підручник з художнього перекладу. У 1941 році в журналі «Архітектура Радянської України» з'явилася публікація Марії Вязьмітіної як знавця щонайменше тринадцяти іноземних мов (зокрема латині, турецької, арабської, грецької, французької, німецької, англійської та санскриту).

На жаль, у зв'язку з початком Другої світової війни видання журналу припинилося. Під час окупації Києва працювала, зберігаючи їх, з фондами не вивезених у тил бібліотеки, що опинилися у приміщенні Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка (нині Київський національний університет імені Тараса Шевченка).

Після звільнення Києва від фашистських загарбників Марія Вязьмітіна керувала бібліотекою Співки архітекторів УРСР. Першими ґрунтовними бібліографічними працями Марії Іванівни стали покажчики «Монументальний живопис і скульптура України» та «Архітектура України», з охопленням видань за 1800-1947 роки. У 1944 році на запрошення академіка Володимира Заболотного (першого президента Академії архітектури УРСР) Марія Вязьмітіна очолила роботу зі створення Наукової бібліотеки Української філії Академії архітектури СРСР (нині Державна наукова архітектурно-будівельна бібліотека імені Заболотного). Спочатку бібліотека розміщувалася в трикімнатній квартирі, згодом переїхала в Митрополичий будинок на території Софії Київської. Через рік після заснування бібліотеки велася вже активна робота із заснування видання анотованої бібліографії з архітектури та мистецтва «Мистецтва України» у 5-ти випусках: «Київ в ілюстраціях», «Полтава в ілюстраціях», «Кам'янець-Подільський в ілюстраціях», «Одеса в ілюстраціях», «Чернігів в ілюстраціях». Марія Іванівна створила заклад,

орієнтований на сприяння науково-дослідній роботі Академії архітектури та її інститутів; надання консультативної та методичної допомоги спеціалістам і науковцям у галузі архітектури, будівництва та мистецтва; здійснення науково-бібліографічної, науково-дослідної та методичної роботи з питань архітектури, будівництва, монументального живопису, художньої промисловості та народної творчості.

За участі наполегливої науковиці сформовано спеціалізований фонд книгозбірни, що вміщував галузеву літературу XVI–XX ст., рідкісні та цінні видання з історії та теорії архітектури, будівельної практики, мистецтва, частина яких є раритетами. Бібліотеку поповнювали гравюри Джовані Піранезі, роботи Вінченцо Скамоцці, архітектурна енциклопедія Гаврила Барановського, опис Києва Миколи Закревського, рідкісні фоліанти й старовинні карти. Директорка розробила спеціальну бібліотечну класифікацію для розміщення книжок на стелажах, яку неформально називали «Марія Іванівна» та використовували до початку 1980-х років. У 1947 році Марія Іванівна Вязьмітіна захистила дисертацію на ступінь кандидата історичних наук при Середньоазійському державному університеті (Ташкент) на тему «Пам'ятки кушанського мистецтва в Айртамі», за результатами власних розкопок 1937 року. До лютого 1948 року вчена працювала директором архітектурно-будівельної книгозбірни. Цього ж року Марію Вязьмітіну як фахівця у галузі мистецтва і культури східних народів запросили в Інститут археології АН УРСР (нині Інститут археології НАН України) на посаду старшого наукового співробітника відділу скіфо-античної археології, де вона працювала над темою скіфського звіриного стилю на півдні

Україні. У 1950 році Вязьмітіна проводила польові дослідження раннього скіфського городища в околицях с. Жаботин Кам'янського району Кіровоградської (нині Черкаської) області.

З метою вивчення сарматських пам'яток в Україні у 1951–1952 роках дослідниця брала участь у роботі Молочанської археологічної експедиції, розкопуючи сарматські кургани біля с. Новопилипівка (басейн річки Молочна (Запорізька область, сучасний Мелітопольський та Токмацький райони). Ім'я Вязьмітіної назавжди увійшло в історію вітчизняного сарматознавства, адже Марії Іванівні належать узагальнюючі праці з цього питання – починаючи від публікацій у перших випусках провідного серійного наукового видання КСИА (Кратких сообщений Института археологии) та «Нарисах стародавньої історії УРСР» (1957) до відповідних розділів у фундаментальному виданні «Археологія УРСР» (1971) – узагальнюючий підрозділ «Сарматський час», за який у 1980 році вчену нагородили Державною премією УРСР. Ці дослідження відіграли ключову роль у вивченні стародавньої історії Північного Причорномор'я. З 1954 по 1963 роки археологиня проводила розкопки пізньоскіфського городища і могильника Золота Балка (Херсонська обл.). За результатами розкопок вона написала дві монографії. Її робота «Мистецтво Скіфії» залишилася неопублікованою та зберігається в Науковому архіві Інституту археології, хоча рукопис є важливою науковою працею. У 1956 році Марія Вязьмітіна завідувала Науковим архівом Інституту археології Національної академії наук України. Науковиця займалася упорядкуванням, систематизацією і передачею до профільних архівних установ цінних документів видатних вчених Олексія та Михайла Новицьких.

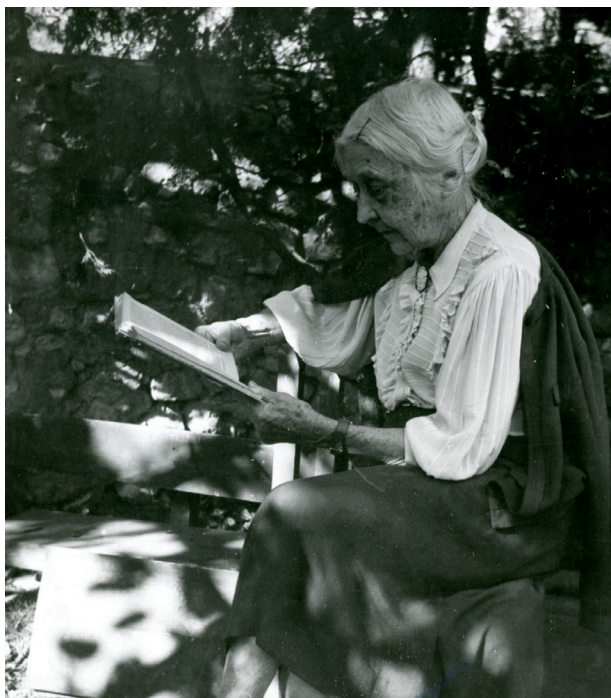

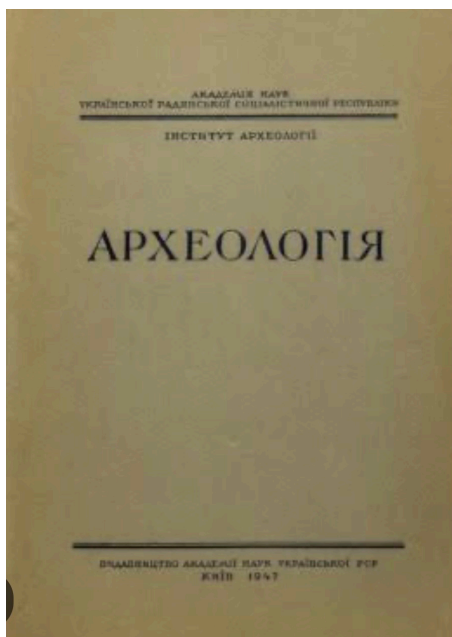
В Інституті археології пропрацювала до виходу на пенсію. І свій особистий архів Марія Вязьмітіна передала Науковому архіву Інституту археології НАН України.

У вісімдесят років Марія Іванівна могла піднятися на львівський Високий Замок, у дев'яносто – провела екскурсію Андріївським узвозом у Києві. У дев'яносто п'ять здійснила сходження на гору до Кримської обсерваторії, адже мандрувати та знайомитися з новими місцями вона любила все життя. Померла 3 квітня 1994 року. Похована на Байковому цвинтарі в Києві, недалеко від могили Лесі Українки.

Для наступників та молодих поколінь професіоналів Марія Іванівна Вязьмітіна відома спочатку як бібліограф і наукова співробітниця, згодом – як організаторка науково-довідкових ресурсів; в археології – як учасниця експедицій, де опановувала польову методику, опис й атрибуцію знахідок; в сходознавстві – як дослідниця рукописів і ксилографій, яка делікатно вводила їх у науковий обіг; в мистецтвознавстві – як авторка аналітичних нарисів про стилі, школи та іконографію. Для неї ці дисципліни не існували окремо. Бібліотечний підхід структурував знахідки, а мистецтвознавчий – надавав їм голосу. Марія Вязьмітіна є однією з найвидатніших українських вчених-енциклопедистів, археологів та мистецтвознавців ХХ століття. Її праці та здобутки формують золотий фонд національної науки.

Пам'яті науковиці присвятили конференцію «Бібліотекарки України: Марія Вязьмітіна», проведenu ДНАББ ім. В. Г. Заболотного у квітні 2016 р. Напередодні 130-річного ювілею вченої влітку 2025 року створено вебсайт <https://viazmitina-archive.iananu.digital/> серії Цифрове Сховище Пам'яті, де представлено онлайн «Нісійську колекцію» Марії Вязьмітіної.

Основні праці

Ісламські збірки Харківського художньо-історичного музею (бронза, кераміка, дерево) // Мистецтвознавство. Харків, 1928. 36. 1. С. 129-145.

Мистецтво Сходу. Харків, 1929.

Мистецтво країн ісламу : каталог. / склала М. Вязьмітіна ; матеріали до епіграфіки В. Крачковської. Київ : Вид. Всеукр. акад. наук, 1930.

Раскопки на городище Айртам // Труды АН УзССР. Ташкент, 1945. Т. 2 : Термезская археологическая экспедиция. С. 23-34.

Керамика Айртама времени кушанов // Труды Академии наук УзССР. Ташкент, 1945. Т. 2 : Термезская археологическая экспедиция. С. 35-64.

Сарматские погребения у с. Новофилипповка // Вопр. скифо-сармат. археологии. Москва, 1954.

Сарматські племена // Нариси стародав. історії УРСР. Київ, 1957.

Вивчення сарматів на території Української РСР // Археол. пам'ятки УРСР. Київ, 1960. Т. 8.

Кургани біля с. Новопилипівка і радгоспу Аккермень // Археол. пам'ятки. Київ, 1960. Т. 8.

Золота балка. Київ, 1962.

Ранние памятники скифского звериного стиля // СА. 1963. № 2.

Фракийские элементы в культуре населения городищ Нижнего Днепра // Мат. и исследования по археологии СССР. 1969. № 150.

Культура населения Нижнего Днепра после распада единой Скифии // СА. 1969. № 4.

Пам'ятки та культура сарматів // Археологія УРСР. Київ, 1971. Т. 2.

Золотобалковский могильник. Київ, 1972.

Портретная эмблема из Золотой Балки // Ольвия. Київ, 1975.

Джерела

1. До 95-річчя Марії Іванівни Вязьмітіної // Археологія. 1991. № 4. С. 149-15.

2. Пам'яті Марії Іванівни Вязьмітіної // Археологія. 1995. № 1. С. 152-155.

3. Артамонова С. Марія Іванівна Вязьмітіна – організатор і перший директор Державної наукової архітектурно-будівельної бібліотеки імені В. Г. Заболотного / С. Артамонова // Бібліотечний вісник. 2004. № 3. С. 40-42.

4. Бузько О. В. Як у Києві відзначили 120-річчя Марії Вязьмітіної / О. В. Бузько // Інтерпретація археологічних джерел: здобутки та виклики : матеріали наукової конференції молодих вчених. Київ, 2017. С. 146-150.

5. Корпусова В. М. З історії київської інтелігенції ХХ ст. : до сторіччя народження М. І. Вязьмітіної (22.04.1896-3.04.1994) // Музейні читання : матеріали наукової конференції Музею історичних коштовностей України (17-18 грудня 1996 р.). Київ, 1998. С. 8-11.

Книжкові новинки

Національної бібліотеки України для дітей

Кращі видання українських видавництв, які отримала бібліотека у другому кварталі 2026 року

Список підготували:

Наталія ЗАГОРУЙКО

— завідувач відділу формування та зберігання документних ресурсів Національної бібліотеки України для дітей, заслужений працівник культури України

Валентина КРАСНОЖОН

— завідувач відділу довідково-інформаційного обслуговування Національної бібліотеки України для дітей, заслужений працівник культури України

Дошкільнятам та дітям молодшого шкільного віку

1. Бова І. Надзвичайні. До мрії / І. Гаркуша ; намал. Ю. Мороко ; оброб. фот. О. Grygorian. — Чернівці : Книги – XXI : Чорні вівці, 2025. — [55] с. : іл.

Щира й дуже світла історія про складні теми – тілесні відмінності, про прийняття себе, про силу маленьких кроків і право кожної людини мріяти – незалежно від обставин.

2. Бондарчук Н. Уся правда про динозаврів, або Сучасні динозаври, що навчають дітей корисної поведінки / Н. Бондарчук, О. Симоненко ; намал. П. Сухомлин. — Київ : Час майстрів, 2025. — 64 с. : іл. — (Діточкам).

Книга у цікавій ігровій формі навчає дітей корисним звичкам, поєднуючи пізнавальний сюжет і легкий гумор. Історія не навчає прямолинійно, а пропонує подивитися на звичні ситуації під іншим кутом, що робить читання цікавим для дітей і дорослих, які читають разом із ними.

3. Гейґ М. Мишеня на ім'я Мііка / М. Гейґ ; іл. К. Моулда ; пер. з англ. Г. Яновської. — Харків : Жорж, 2025. — 199 с. : іл. — (Художня література).

Чарівна пригодницька історія доповнює відомий цикл про хлопчика на ім'я Різдво.

4. Ельфґрен С. Різдвяна зірка : казк. повість / С. Ельфґрен ; пер. зі швед. В. Криницького ; іл. Ю. Еґеркранса. — Київ : Видавництво РМ, 2025. — 110 с. : іл. — (Чарівні історії).

Зимова зворушлива казкова історія про силу любові, віру в диво, родинні цінності та відважних дітей, які мають врятувати різдвяну зірку.

5. Завітайло Т. Пригоди КарасикаБаласика : казк. пригод. повість. [Ч. 1] : Тенета Чорного річчя / Т. Завітайло ; іл. О. Завітайло. — Біла Церква : Час Змін Інформ, 2025. — 79 с. : іл.

Перша частина трилогії дитячої пригодницької повісті у казковій формі розповідає про побут, звичаї та військові подвиги запорожців на основі історії козацької доби.

6. Ілюха Ю. Котозаври. Мурко Мняуск і таємниця острова Катце / Ю. Ілюха ; намал. К. Степаніщева. — Чернівці : Чорні вівці : Книги – XXI, 2025. — 159 с. : іл.

Продовження захопливих детективних пригод відомого кота Мурка Мняуска.

7. Історії світла та сили : зб. казок / ГО «Воїни добра» ; іл. Д. Чебукіна і А. Степанової. — Харків : АССА, 2025. — 72 с. : іл.

Унікальна терапевтична збірка казок про стійкість, любов до рідної землі, батьків та родини, що написані курсантами-психологами Академії Національної гвардії України. Історії навчають дітей шукати внутрішнє світло, любов і турботу, щоб вистояти у найтемніші часи.

8. Кеніґ А. Заєць Гібіскус і Різдвяний Звір / А. Кеніґ ; пер. з нім. О. Сидор та Г. Яновської (вірші) ; іл. Г. Яковса. — Харків : Жорж, 2025. — [25] с. : іл. — (Заєць Гібіскус) (Час із книгою).

9. Кеніґ А. Заєць Гібіскус і друзі-нерозливної вода / А. Кеніґ ; пер. з нім. О. Сидор та Г. Яновської (вірші) ; іл. Г. Яковса. — Харків : Жорж, 2025. — [25] с. : іл. — (Заєць Гібіскус) (Час із книгою).

10. Кеніґ А. Заєць Гібіскус і Чемпіонат лісу з футболу / А. Кеніґ ; пер. з нім. О. Сидор та Г. Яновської (вірші) ; іл. Г. Яковса. — Харків : Жорж, 2025. — [25] с. : іл. — (Заєць Гібіскус) (Час із книгою).

11. Кеніґ А. Заєць Гібіскус і велика сварка / А. Кеніґ ; пер. з нім. О. Сидор та Г. Яновської (вірші) ; іл. Г. Яковса. — Харків : Жорж, 2025. — [25] с. : іл. — (Заєць Гібіскус) (Час із книгою).

12. Кеніг А. Заєць Гібіскус і викрадення моркви / А. Кеніг ; пер. з нім. О. Сидор та Г. Яновської (вірші) ; іл. Г. Яковса. — Харків : Жорж, 2025. — [25] с. : іл. — (Заєць Гібіскус) (Час із книгою).

13. Кеніг А. Заєць Гібіскус і моторошне жайхиття / А. Кеніг ; пер. з нім. О. Сидор та Г. Яновської (вірші) ; іл. Г. Яковса. — Харків : Жорж, 2025. — [25] с. : іл. — (Заєць Гібіскус) (Час із книгою).

14. Кеніг А. Заєць Гібіскус і шмаркленежить / А. Кеніг ; пер. з нім. О. Сидор та Г. Яновської (вірші) ; іл. Г. Яковса. — Харків : Жорж, 2025. — [25] с. : іл. — (Заєць Гібіскус) (Час із книгою).

Серія добрих та дотепних, чудово ілюстрованих казково-пригодницьких історій.

15. Козловська К. Дмитрик і Бублик вивчають професії / К. Козловська ; іл. М. Шотт ; пер. з пол. І. С. Анциферової. — Харків : Ранок, 2025. — [41] с. : іл. — (Дмитрик і Бублик).

16. Козловська К. Дмитрик і Бублик знають як поводитися / К. Козловська ; іл. М. Шотт ; пер. з пол. І. С. Анциферової. — Харків : Ранок, 2025. — [41] с. : іл. — (Дмитрик і Бублик).

17. Козловська К. Дмитрик і Бублик пізнають емоції / К. Козловська ; іл. М. Шотт ; пер. з пол. І. С. Анциферової. — Харків : Ранок, 2025. — [41] с. : іл. — (Дмитрик і Бублик).

18. Козловська К. Дмитрик і Бублик точно не нудьгують / К. Козловська ; іл. М. Шотт ; пер. з пол. І. С. Анциферової. — Харків : Ранок, 2025. — [41] с. : іл. — (Дмитрик і Бублик). *Серія веселих і пізнавальних оповідей про хлопчика, який щодня відкриває для себе щось нове.*

19. Лавренішина А. Диваки моєї школи / А. Лавренішина ; намал. Н. Чорна. — Харків : Ранок, 2025. — 127 с. : іл. — (Сторінка за сторінкою).

Повість делікатно вчить, як толерантно поводитися з дітьми з інвалідністю, як зрозуміти і спокійно, природно, без страху й упереджень прийняти їхню інакшість та усвідомити справжню цінність людських стосунків.

20. Лазірко К. Доторкнутися до веселки / К. Лазірко ; худож. І. Потапенко. — Київ : Час майстрів, 2025. — [47] с. : іл. — (Діточкам). *Тепла і надихаюча казка для дітей і дорослих, які вірять у силу мрій, які здійснюються.*

21. Легенди вільної країни : мален. історії великих укр. свят / В. Возна [та ін.] ; намал. Ю. Зінченко. — Харків : АССА, 2025. — 79 с. : іл. — (Читай та відкривай).

Збірка дотепних казкових історій про споконвічні та сучасні українські традиції, про те, чому важливо берегти своє коріння, розуміти історію народу і пишатися тим, що ми — українці.

22. Лей А. Захопливі історії Тоні Вульфа / А. Лей ; пер. з італ. О. Шевченко ; іл. Т. Вульфа. — Харків : Vivat, 2026. — 127 с. : іл. — (Світ чарівних казок).

23. Лей А. Пригодницькі історії Тоні Вульфа / А. Лей ; пер. з італ. О. Шевченко ; іл. Т. Вульфа. — Харків : Vivat, 2026. — 127 с. : іл. — (Світ чарівних казок).

Чарівні, пригодницькі оповіді від видатного італійського письменника та ілюстратора. Книга порушує теми відповідальності за власні дії, вибору між користю для себе та турботою про інших, а також цінності дружби й допитливості до світу.

24. Лукашук Х. Мої кордони / Х. Лукашук ; іл. авт. — Харків : Жорж, 2025. — 31 с. : іл. — (Час із книгою).

Книжка-картинка про важливість уміння окреслювати власні кордони і поважати чужі.

25. Луцевська О. Прудкий і Колючий / О. Луцевська ; намал. Н. Чорна. — Харків : Талант : Юнісофт, 2024. — 111 с. : іл. — (Найкращий подарунок).

Пізнавальна казка про те, як малі звірі насмілюються виступити разом супроти страшних великих звірів лісу, аби довести, що малі — не означає слабкі, а справжня сила полягає в дружбі, згуртованості, взаємодопомозі та сміливості перед загрозою.

26. Любка А. Казкетто-дуркетто / А. Любка, У. Любка ; намал. О. Ребдело. — Чернівці : Чорні вівці : Книги – XXI, 2024. — [31] с. : іл. *Весела й захоплива історія про стражденні щовечірні вкладання спати, написана відомим українським письменником спільно з його старшою донечкою.*

27. Марченко М. Подарунок Саламандри : повість / М. Марченко ; намал. Л. Федорченко. — Львів : Видавництво Старого Лева, 2025. — 39 с. : іл.

Магічна різдвяна казково-пригодницька повість про дівчинку, яка вміє керувати вогнем.

28. Мелех А. Емі і Таємний Клуб Суперді-вчат. [Кн.] 12 : Ягідки хоч куди! / А. Мелех ; намал. М. Бабінська ; пер. з пол. Д. Матіяш. — Львів : Видавництво Старого Лева, 2025. — 175 с. : іл.

Нова книга пригодницької серії про смачне хобі – кулінарію. У Емі й Таємного Клубу Супердівчат виникає ідея організувати кав'ярню та благочинний збір на канцтовари для дітей, які потребують соціальної підтримки.

29. Мензатюк З. Дива в рюкзаку : шк. казочки / З. Мензатюк ; худож. Ю. Глушко. — Чернівці : Букрек, 2025. — 55 с. : іл.

Короткі повчальні оповідки допоможуть адаптувати дітей до школи.

30. Олефір Ю. Дідусь, Фабіо та Прошутто / Ю. Олефір ; намал. М. Мрійка. — Чернівці : Чорні вівці : Книги – XXI, 2025. — 71 с. : іл. *Гумористична і тепла історія про родинні традиції, українську гостинність та італійського гостя з рецептами італійської кухні.*

31. Ортс М. Біллі-Бак із краю Вали-Бак / М. Ортс ; іл. І. Гаттенгауер ; пер. з нім. Р. Свято. — Харків : Жорж, 2025. — 141 с. : іл. — (Художня література) (Пригоди Біллі Бака ; [кн.] 1).

32. Ортс М. Біллі-Бак і Міні-бабак / М. Ортс ; іл. І. Гаттенгауер ; пер. з нім. О. Григоренко. — Харків : Жорж, 2025. — 140 с. : іл. — (Художня література) (Пригоди Біллі Бака ; [кн.] 2).

33. Ортс М. Біллі-Бак і дракон-реготун / М. Ортс ; іл. І. Гаттенгауер ; пер. з нім. О. Григоренко. — Харків : Жорж, 2025. — 141 с. : іл. — (Художня література) (Пригоди Біллі Бака ; [кн.] 4).

34. Ортс М. Біллі-Бак і Дикий Південь / М. Ортс ; іл. І. Гаттенгауер ; пер. з нім. Р. Свято. — Харків : Жорж, 2025. — 141 с. : іл. — (Художня література) (Пригоди Біллі Бака ; [кн.] 3). *Серія книг про веселого та неймовірно кмітливого бабака з дивовижними та геніальними ідеями.*

35. Радущинська О. Таємниця Чарівної Криниці Дощу : повість / О. Радущинська ; іл. та обкл. О. Янчук. — Київ : Знання, 2025. — 111 с. : іл. — (Скарби: молодіжна серія). *Гостросюжетна казкова повість про двох невгамовних дівчаток, яким потрібно було рятуватися від розбійників, летіти на спині в лелеки до далекої Африки, відшукати зниклого хлопчика і зернятко Смарагдового яблука, а найголовніше – дізнатися таємницю Чарівної Криниці Дощу.*

36. Ран Ю. Листи до Алінки / Ю. Тараненко ; іл. Г. А. Гаюнової. — Харків : Ранок, 2026. — 47 с. : іл. — (Книжки про важливе). *Зворушлива історія про щире дружбу двох дівчаток, силу людського духу, вміння перемагати, віру в себе, відчуття повноцінності життя, не зважаючи на зміни з втратою ноги.*

37. Ран Ю. Таємниці Чорнокиці : Сюди-туди та інші катавасії / Ю. Тараненко ; іл. Д. Тригуб. — Харків : АССА, 2025. — 254 с. : іл. — (Книжкові мандри). *Неймовірно динамічна пригодницька повість, що стала переможцем Топу БараБуки 2025 року у номінації «Художня проза 9+».*

38. Ройз С. Таріль з історією : повість / С. Ройз ; намал. А. Крижан. — Львів : Видавництво Старого Лева, 2025. — 47 с. : іл. *Книжка відомої психологині у доступній та м'якій формі розповідає про те, як пережити розлучення батьків.*

39. Світова С. Гусінь, яка хотіла стати письменницею / С. Світова ; іл. О. Шатохін. — Львів : Видавництво Старого Лева, 2026. — [27] с. : іл.

Дотепна сповнена пригод книжка-картинка відкриває найпотаємніші письменницькі секрети, а також нагадає: коли раптом все йде не туди і не так, важливо попри все насолоджуватися життям.

40. Симоненко О. Чубарики-чубчики комарика Дзюбрика / О. Симоненко ; намал. Ю. Ганик. — Київ : Час майстрів, 2025. — 64 с. : іл. — (Діточкам).

Яскрава, емоційна казка про пригоди комарика допоможе дитині простіше та швидше адаптуватися до дитячого садочка.

41. Скуловатова О. Нумо дружити! Теплі пригоди в холодній Антарктиці / О. Скуловатова ; намал. Е. Морозюк. — Харків : Ранок, 2025. — 65 с. : іл. — (Книжка для читання). *Добірка казкових оповідань про пригоди, дослідження і дивовижні знахідки тварин – мешканців Антарктики.*

42. Сьюз Доктор. Хортон чує хтосів! / Г. Т. Сьюз ; з англ. пер. А. Наконечної ; іл. авт. — Київ : Книголав, 2025. — [64] с. : іл. — (Дитяча полиця).

Класична казкова історія відомого американського дитячого письменника про доброту й відвагу, цінність життя і вміння допомогти. Вона навчає слухати інших, підкреслює, що турбота про слабших є справжнім проявом людяності. Книга стала основою для створення 2008 року анімаційного фільму «Хортон» із зірковим акторським складом.

43. Торба Т. Оммм : Історія Дзвіня / Н. Череднюк ; іл. авт. — Чернівці : Чорні вівці : Книги – XXI, 2025. — 47 с. : іл.

Антивоєнна казка про те, як сила родини, дружба, кмітливість, винахідливість і неймовірна сміливість можуть здолати найпідступнішого лиходія і що добро завжди перемаже темряву.

44. Трихліб Л. Про емоції : терапевт. казки : поради психологині для батьків та дітей / Л. Трихліб ; намал. О. Зуй. — Київ : Кристал бук, 2026. — 63 с. : іл. — (Перша кольорова книжка). *Терапевтичні казки про світ почуттів, про шкільні та повсякденні ситуації, у яких діти переживають різні емоції: радість, сум, злість, страх, огиду чи здивування. Книга добре підходить для спільного читання з батьками. Видання містить короткі корисні поради, які допоможуть дитині подорослішати, зберегти емоційну рівновагу, знайти правильну поведінку у складні моменти.*

45. Фалькович Г. Позакласна українська : вірші для дітей і дотеп. учителів / Г. Фалькович ; намал. О. Ребдело. — Чернівці : Чорні вівці : Книги – XXI, 2025. — 47 с. : іл. *Чудова поетична збірка допоможе дітям у вивченні української мови.*

46. Фінберг О. Коротка відпустка kota Бучика : зошит 4 / О. Фінберг ; пер. з котячої мови на укр. авт. ; мал. В. Єсіпова-Левіч. — Київ : Дух і Літера, 2025. — 63 с. : іл. *Продовження розповідей рудого kota з міста Бучі.*

47. Чаромахи : казки. Оповідання / О. Скуловатова [та ін.] ; уклад. С. А. Вертола. — Київ : Академія, 2026. — 111 с. : іл. *Збірка казок та оповідань сучасних українських письменників про комах, які зникають.*

48. Чернінька Ю. Комісар Яблучко і святий Миколай : повість / Ю. Чернінька ; намал. А. Рудик. — Львів : Видавництво Старого Лева, 2025. — 95 с. : іл.

Детективна історія напередодні циклу зимових свят.

49. Чуба У. Суниці на полиці та інші шпигуни / У. Чуба ; намал. М. Кізілова. — Львів : Видавництво Старого Лева, 2025. — 47 с. : іл. Веселі, яскраві оповідання з елементами гри знайомлять із корисними властивостями овочів, фруктів та ягід.

50. Шульга Ж. Супермен у капцях / Ж. Шульга ; намал. О. Радчук. — Харків : Ранок, 2025. — 115 с. : іл. — (Від серця до серця). Зворушлива повість про маленького хлопчика з великим серцем, який живе звичайним життям і водночас відкриває в собі щось надзвичайне. Ця історія нагадує, що супергерої живуть поруч, а світ набагато тепліший, ніж здається.

Підліткам та юнацтву

1. Баткіліна Ю. У плавнях трохи туману / Ю. Баткіліна, Юлія ; обкл. Т. Teliarin ; іл. Є. Костромової. — Харків : Ранок : Readberry, 2025. — 238, [3] с. : іл. — (Вихованці Почай-ріки). Перша частина нового циклу фентезійних романів, де поєднуються казкова містика, давні легенди, захопливі пригоди та реальний світ.

2. Браун П. Дикий робот рятує / П. Браун ; мал. авт. ; пер. з англ. В. Медведь. — Харків : Vivat, 2026. — 270 с. : іл. — (Світовий бестселер) (Дикий робот ; ч. 3).

Третя частина пригодницької серії про карколомну мандрівку головної героїні до крижаних північних вод задля порятунку океану, острова та всіх, кого вона любить.

3. Вони змінили світ : Нескорені митці XX століття / уклад. К. Шаповалової ; іл. Н. Шерстюк. — Харків : Талант : Юнісофт, 2025. — 119 с. : іл. — (Найкращий подарунок). Пізнавальне видання про видатні постаті української культури: Л. Курбаса, М. Куліша, М. Йогансена, Б. Антоненка-Давидовича, В. Підмогильного, І. Багряного та О. Телігу.

4. Гавальда А. 35 кіло надії : повість / А. Гавальда ; з фр. пер. В. Захабура ; обкл. О. Драчковської. — Львів : Видавництво Старого Лева, 2025. — 79 с.

Зворушлива й тепла історія зі щасливим фіналом про формування характеру, зусилля над собою заради того, кого любиш, про підтримку рідних та повагу до найголовнішого в людині – до її душі й серця. Головна тема твору – виживання підлітка в світі, в якому він не може адаптуватися через певні проблеми.

5. Григорович А. Провідник у невідомість / А. Григорович ; іл., дизайн обкл. М. Лонюк. — Харків : АССА, 2025. — 463 с. : іл. — (Книжкові мандри).

Книга поєднує фантастично-пригодницький сюжет із глибокими роздумами про життя, вибір і внутрішнє зростання. Це друга книга циклу «Таємнича Гріандія», продовження казкової повісті «Три дні з життя Єви». За допомогою поданих у книжці QR-кодів читачі можуть прослухати твори відомих композиторів у майстерному виконанні піаніста Андрія Луцьова – лауреата Міжнародних конкурсів.

6. Дари волхвів : історії під різдв. дзвони : збірка / іл. В. Пелих ; упоряд. і авт. передм. Г. Улюра. — Харків : Ранок : Readberry, 2025. — 590, [1] с. — (Young Adult. Сніжні історії). Антологія творів української та світової літера-

тури, яка об'єднує класичні та сучасні різдвяні оповідання про любов, дива й самопожертву.

7. Заєць О. Як зрозуміти тварин: дослідження та відкриття / О. Заєць ; худож. Е. Новіков. — Київ : Час майстрів, 2025. — 144 с. : іл. — (Відкривай).

У веселій та дотепній формі видання розповідь про особливості поведінки, дослідження та неймовірні відкриття з життя тварин.

8. Захабура В. Так не буває! або Оце так канікули! : дит. фентезі / В. Захарченко-Бурцева, А. Кузьмін ; іл. І. Білута. — Вінниця : Вишенька : Видавець Кузьмін А. В., 2025. — 175 с. : іл.

Весела й фантазійна повість сповнена дивних та кумедних пригод.

9. Кінгфішер Т. Чаклунський довідник з оборонного пекарства : загарбники. Закляття. Закваска / У. Вернон ; пер. з англ. К. Сокульської ; за ред. О. Батюк. — Харків : Жорж, 2025 — 295 с. — (Художня література).

Дитяче фентезі про юну пекарку з магічними здібностями.

10. Клейтон Д. Викрадачі пам'яті : роман про магію / Д. Клейтон ; пер. з англ. А. Саввін ; іл. Х. Хатіб. — Львів : Видавництво Старого Лева, 2026. — 526 с. : іл. — ([Заклятий всесвіт] ; [кн.] 2). Продовження підліткового фентезі «Дивовижники» про пошук власної ідентичності та справедливості в суспільстві, яке здатне вкрати найцінніше що є у людини – її спогади.

11. Конлон-Маккенна М. Під гломом : ірланд. роман : 1-а кн. з трилогії «Діти голоду» / М. Конлон-Маккенна ; пер. з англ. О. Романюк ; проіл. В. Пелих ; літ. ред. Ю. Дембовська. — Львів : Астролябія, 2025. — 239 с.

12. Конлон-Маккенна М. Польова квітка : ірланд. роман : 2-а кн. з трилогії «Діти голоду» / М. Конлон-Маккенна ; пер. з англ. О. Романюк ; проіл. В. Пелих ; літ. ред. Ю. Дембовська. — Львів : Астролябія, 2025. — 351 с.

13. Конлон-Маккенна М. Рідні поля : ірланд. роман : 3-я кн. з трилогії «Діти голоду» / М. Конлон-Маккенна ; пер. з англ. О. Романюк ; проіл. В. Пелих ; літ. ред. Ю. Дембовська. — Львів : Астролябія, 2025. — 319 с. :

Історична трилогія «Діти голоду» найвідомішої дитячої письменниці Ірландії розповідає про трьох дітей, що намагаються вижити під час Великого ірландського голоду 1845-1849 років.

14. Кошик М. 100 українців, яких варто знати / М. Кошик ; худож. М. Дунаковський. — Крихівці : Магура, 2025. — 207 с. : іл. *Видання містить короткі нариси про найвідоміші постаті української історії, які внесли значний вклад у розвиток культури, науки, політики нашої держави.*

15. Лабан Б. Опівнічні коти : роман. Кн. 4 : Кіт-привид із Бейкерлу / Б. Лабан ; іл. Ж. Пелісьє ; пер. з нім. Т. Супрун. — Київ : Видавництво РМ, 2026. — 414 с. : іл. — (Дитячий детектив).

Книга із популярної серії дитячих детективів про пригоди дітей, які наділені рідкісним хистом «фелідікса» — здатністю розуміти мову котів.

16. Лисенко Я. Січова академія. [Кн. 1] : Курінь інженерів / Я. Лисенко. — Харків : АССА, 2025. — 510 с. : іл. — (Час фентезі).

Неймовірне вражаюче фентезі для підлітків із цікавим і динамічним пригодницьким-таємничо-патріотичним сюжетом про Січову академію, де навчають бойової магії, відповідальності, нетерпимості до ворогів.

17. Люнде М. Вітрогонка / М. Люнде ; пер. з норвез. Н. Іваничук ; іл. Л. Айсато. — Львів : Видавництво Старого Лева, 2025. — 192 с. : іл.

Пригодницька повість, що занурить дітей в магичну атмосферу на узбережжі моря, яке приховує давні таємниці.

18. Маркус Г. Дикочари : роман / Г. Маркус ; пер. з норвез. Р. Шевчук ; обкл. М. Блом. — Львів : Видавництво Старого Лева, 2026. — 461 с.

Підлітковий роман про родину, дружбу, зраду й перше кохання, магію та самопізнання. Це розповідь про надію, силу й відкриття своєї істинної природи.

19. Мустепаненко В. Мій перший бізнес : інструкція для мал. підприємців : 7-10 р. / В. Мустепаненко ; [Проект] «4Matas» ; худож. О. Черкун. — Київ : Основа, 2025. — 79 с. : іл. — (Корисні навички).

Пізнавальне видання допоможе дітям зрозуміти основи підприємництва, дізнатися як працює світ бізнесу, як створюють продукти, для чого потрібні планування, реклама, як розумно використовувати ресурси.

20. Пунсет А. Клуб червоних кедів. Кн. 7 : Секретики онлайн! : повість / А. Пунсет ; іл. П. Гонсалес ; з ісп. пер. О. Карі. — Львів : Видавництво Старого Лева, 2026. — 247 с. : іл. — (Клуб червоних кедів).

Нові історії подруг, які створили власний клуб, а тепер ще й блог.

21. Савельєва О. Пригоди команди смугастих : повість / О. Савельєва ; худож. М. Халіна. — Крихівці : Магура, 2025. — 287 с. : іл. *Інтригуюча пригодницька повість про дружну хлопчачу команду, які під час мандрівки на човні долають труднощі, рятують одне одного, вчаться взаємодопомоги, набувають першого досві-*

ду самостійних рішень без ускладнень і зайвої дидактики.

22. Скуловатова О. Як заробити на дрон : економ. повість / О. Скуловатова ; іл. Ю. Мархішуд. — Чернівці : Чорні вівці : Книги – XXI, 2025. — 207 с. : іл. — (Клуб юних бізнесменів).

Неймовірна пригодницька підліткова історія, де головні герої стикаються з реальними проблемами сучасного життя під час війни, навчаються економіці та бізнесу.

23. Тейлор Т. Мермедуза : роман / Т. Тейлор ; іл. Т. Бута ; пер. з англ. М. Сахно. — Львів : Видавництво Старого Лева, 2025. — 435 с. : іл. — (Легенди Морського Аду ; кн. 5). *П'ята книжка із фентезійної серії британського дитячого письменника та ілюстратора.*

24. Толкін Дж. Р. Р. Пан Щасливець = Mr. Bliss : [кн.-білінгва] / Дж. Р. Р. Толкін ; з іл. авт. ; пер. з англ. К. Міхаліцина ; літ. ред. Ю. Дембовська. — Львів : Астролябія, 2025. — 192 с. : іл.

Казковий роман відомого англійського письменника з авторськими кольоровими малюнками про дивака, що носить височенні капелюхи. Історія зародилася із пригод самого Толкіна із його першим автомобілем, в якій розкривається тема впливу прогресу й технологій на природу.

25. Утнік-Стругала М. Бруд : смердюча історія гігієни / М. Утнік-Стругала ; з пол. пер. О. Шеремет ; іл. П. Соха. — Львів : Видавництво Старого Лева, 2025. — 199 с. : іл. *Чудово ілюстроване енциклопедичне видання, сповнене цікавих і водночас дивних та смішних фактів. Автор у гумористичній формі висвітлює правдиву історію гігієни і доводить, що душ і унітаз – одні з найважливіших винаходів людства.*

26. Шавlach А. Дівчисько? : повість / А. Шавlach. — Київ : Академія, 2025. — 176 с. *Історія про те, як новий друг змінює ритм життя тихого і замріяного підлітка: заборонені розваги, нові знайомства, ризик і відчуття дорослості поступово витісняють звичну безпеку.*

27. Шашек М. То є Лондон / М. Шашек ; Art project «Genius Loci» ; пер. з англ. О. Малишевської ; іл. авт. — Київ : Дух і Літера, 2025. — 60 с. : іл. — (Дитяча класика).

28. Шашек М. То є Париж / М. Шашек ; Art project «Genius Loci» ; пер. з англ. О. Малишевської ; іл. авт. — Київ : Дух і Літера, 2025. — 60 с. : іл. — (Дитяча класика). *Видання з серії дитячих путівників від самобутнього чеського художника з оригінальними ілюстраціями та дотепними інформативними підписами автора. Книжки вперше були опубліковані у 1959 році і мали надзвичайний успіх.*

29. Шостак Н. Таємниця картини / Н. Шостак ; іл. Є. С. Анисимової. — Харків : Ранок, 2025. — 415 с. : іл. — (Сучасна література).

Фантастично-детективна повість – подорож у часі, сповнена небезпечних пригод та несподіванок.

30. Яніковські Є. В кого вдалася ця дитина? / Є. Яніковські ; з іл. Л. Ребера ; пер. з угор. А. Шафар. — [Київ] : Пінзель, 2025. — [48] с. : іл.

Відомий твір однієї з найпопулярніших дитячих письменниць Угорщини описує типові сімейні ситуації, де дорослі не розуміють дитину, а дитина – дорослих.

31. Яцюк О. Твій інтернет : секрети безпеки онлайн / О. Яцюк ; іл. Ю. А. Данилової. — Харків : АССА, 2025. — 191 с. : іл. — (Читай та відкривай).

Видання містить безліч практичних завдань та життєвих прикладів, які допоможуть зробити онлайн-життя дітей безпечним. Авторка розповідає про те, які загрози можуть чатувати в інтернеті, і як себе захистити, чому важливо зберігати приватність і власні персональні дані, що таке мережевий етикет, які бувають онлайн-сервіси, і як працює реклама.

Вихователям, батькам, вчителям

1. Гармаш І. Найважливіша книга про вашу дитину : виховання з любов'ю / І. Гармаш ; іл. Ю. Е. Риженко. — Київ : Кристал бук, 2025. — 255 с. : іл. — (Домашня бібліотека).

Практичний путівник для сучасних батьків, які прагнуть виховати щасливу, розумну та самостійну дитину, зберігаючи власний ресурс і гармонію в родині. Авторка – досвідчена психологиня – дає відповіді на найпоширеніші запитання про дитячу поведінку та дає дієві поради у щоденному процесі виховання дітей.

2. Гармаш І. Страх, тривога, стрес : 120 способів їх подолати / І. Гармаш ; іл. Ю. Е. Риженко. — Київ : Кристал бук, 2025. — 271 с. : іл., табл. — (Домашня бібліотека. Зрозуміло про важливе).

У виданні зібрано 120 практичних вправ для боротьби з панікою, тривожністю та наслідками повсякденного напруження. Це своєрідний помічник, який пояснює, як тіло реагує на психологічний тиск і дає інструменти для повернення контролю над емоціями.

3. Савала Н. Увага батькам! Як захистити дітей в онлайн-просторі / Н. Савала, К. Адамс, В. Гедес ; пер. з англ. Н. О. Акерман. — Харків : Ранок : DK, 2025. — 239 с. : іл. — (Бестселери DK для батьків).

Практичний посібник дає чіткі, перевірені поради, прості алгоритми дій та реальні приклади, які допоможуть приймати зважені рішення у критичних ситуаціях та у разі виникнення проблем дітей в онлайн-світі.

4. Чуб Н. Вихід є завжди! : як вибратися з будь-якої складної життєвої ситуації... / Н. Чуб. — Київ : Кристал бук, 2025. — 151 с. : іл. — (Психологічна література).

Авторка книги дає покрокові інструкції, як діяти під час життєвих криз та як упоратися з гострими переживаннями – відновити сон, зменшити тривогу, стабілізувати емоції.

ТАЄМНИЦЯ СІМОХ КОЗЕНЯТ

Андрій КОКОТЮХА

Друга книга серії «Лісовий детектив».
Вовчик Макс береться за нову справу, яка виявляється набагато заплутаною, ніж здавалося спочатку. Хто насправді жертва, а хто злочинець? Юному детективу доведеться розібратися в загадкових подіях, не піддатися стереотипам і знайти справжнього винуватця

МАВКА ВЕРБИЧКА Й ПЕСИГОЛОВЦІ; МАВКА ВЕРБИЧКА ТА ЧАР-КВІТКА

Юліта РАН

Захопливі пригодницькі історії, що знайомлять читачів із героями української міфології. Мавка Вербичка понад усе любить рідний Моховий Ліс і його чарівних мешканців. У першій книзі їй доведеться зіткнутися з лютими песиголовцями, про яких вона знала лише з легенд. А в другій – протистояти невідомим темним чарам, що змушують людей зустрітися зі своїми найбільшими страхами. Разом із друзями Вербичка має знайти в собі сміливість захистити ліс і довести, що справжня сила народжується з дружби, відваги та доброго серця.

ЛІКАРНЯ ПІД АПЕЛЬСИНОВИМ ДЕРЕВОМ

Катерина ЛАЗІРКО

У затишній лікарні під апельсиновим деревом завжди готові допомогти кожному, хто занедужав.
Лікар-кінь Артур і медбрат-лев Влад щодня дбають про своїх пацієнтів, а кожна нова історія приносить несподівані пригоди. Та одного разу допомога знадобиться самому лікарю.
Добра й тепла книжка про турботу, дружбу та важливість піклування про здоров'я.

ПОЦІЛУНОК У ДОЛОНЦІ Одрі ПЕНН

Маленький єнотик Честер хвилюється перед першим днем у школі, адже не хоче розлучатися з мамою, домом і звичним затишком. Та мама відкриває йому особливий секрет, який допоможе відчувати її любов і підтримку навіть тоді, коли вони не поруч. Зворушлива історія, що допомагає дітям легше долати страх розлуки, повірити в себе й сміливо відкривати нові сторінки життя.

ІСТОРІЯ ХЛОПЧИКА ЛЕВА, ЯКИЙ БОЯВСЯ ЗАЛИШИТИСЯ БЕЗ МАМИ Ольга ТОВПЕКО

Маленький Лев дуже тривожиться, коли мами немає поруч. Щоб подолати свій страх, він вирушає у захопливу мандрівку світом фантазій, де на нього чекають дракони, розбійники та несподівані випробування. Ця подорож допомагає хлопчикові стати сміливішим і навчитися справлятися з тривогою.

ЄНОТИК ЧЕСТЕР І ЗЛИЙ ВЕЛИКИЙ ЗАДИРАКА Одрі ПЕНН

У школі для лісових звірят з'являється новий учень — борсук, який ображає інших дітей. Честер і його друзі прагнуть зупинити задираку, але замість сварок і помсти обирають несподіваний шлях. Так вони переконуються, що доброта, увага й щире спілкування здатні змінити навіть того, хто сам потребує підтримки.